Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

№ 241 (18564) | 1990 оной октябриин 19, пятница | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ 1990 оной октябриин 16-да Б. Н. ЕЛЬЦИНЭЙ хэлэhэн үгэ

болзор соо экономическа үндэhэн шухала реформын программа байгуулга болоно гээшэ. Тэрэниие зохёон табиха үүсхэл Росси гаргаhан байна. Программа дээрэ хүдэлхэдөө, бидэ өөhэд дээрээ даажа абаhан уялгануудаа шата бүхэндэнь дүүргэхэ гэжэ оролдодог байгаабди.

Танай харахада, хүдэлмэри ябуулагдана, тиихэдээ бага бэшэ гэжэ ойлгогдоно ха юм. Гэбэшье оршон байдал республика дотор hайжарнагүй. Гол шалтагаан гэхэдэ, манай бүрин эрхэтэ байлга экономическа талаhаа хангагданагүй бшуу. Түбэй газартай засагаа үнэн сэхээр, нюусагүйгөөр хубаарилжа шадаагүйбди. Союзай хэмжээн соо мүнөө байhан захиргаанай-албан хойрог системые зандань үлөөхын тула бүхы юумэн хэгдэнэ гээшэ. Республика бодото дээрээ юутэй байнаб, энээниие өөhэдөө хаража үзыт. РСФСР-эй промышленностьда союзна мэдэлэй предприятинуудай мэдэлдэ үйлэдбэриин хэмжээнэй 70 процент, промышленно-үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй тоогой 73 процентнь, промышленно-үйлэдбэриин гол фонднуудай 87 процентнь байна ха юм. Олзо доходhоо түлэгдэдэг гол түлбэринүүд, урдынхидаал адли, Союзна бюджедтэ ородог байна. Хэрбээ гадаадын худалдаа наймаа хараха болоо hаа, Россин предприятинууд жэл бүри 40 миллиард түхэригэй гадаада худалдаха продукци гаргана. Тиигэбэшье тэрэ хэмжээнэй 90 процентhээ дээшэнхиие союзна министерствэнүүд болон албан зургаануудай гадаадын экономическа эмхинүүдээр бэелүүлэгдэдэг байна ха юм. Тиихэ зуураа экспертнэ гол продукци (нефть, газ, нефтиин продуктнууд гэхэ мэтэ) эльгээhэнэй зэргээр валютна олзо доход Россин бюджедтэ ороногүй гээшэ.

Республикые hэргээхэ талаар хүдэлмэри эхилхэдээ, бидэ эгээл иимэ арга боломжонуудтай байгаа гээшэбди. Энэмнай бидэниие ханаажа шадахагүй байгаа. Теэд бидэ юунтэй ушараабибди? Союзна ба республиканска зөөриие амяарлаха асуудалай талаар Россин хүсэл оролдолгонууд союзна правительствын, Госпланай, Госбанкын, союзна министерствэнүүдэй талаhаа нюусагүй хүсэтэ hаад тойботой ушарhан байха юм.

Түбэй зургаанууд яажашье hаань, материально-техническэ нөөсэнүүд болон эдеэ хоолые хинажа байлгаяа үлөөхын тула оролдоно ха юм. Тиихэдээ тэдэнээ өөhэдөө мэдээд, хубаарилгаяа үргэлжэлүүлхэ гэжэ оролдоно гээшэ. Албан зургаанайхидай өөhэдынь бүлэгэй ашаа туhа Россин арадуудай ашаа туhануудhаа дээшэ байшоо бшуу. Иимэ hаад тойбо ушаруулгын үг зорилгонь эли, юуб гэхэдэ, республика доторхи хангалтагүй муу байдалай түлөө Россин правительство ба парламент зэмэтэй гэhэн ойлгомжо россинхидта идхахые оролдоно гээшэ.

Манай бүрин эрхэтэ байлгын экономическа үндэhэ hууриие бэхижүүлхэгүйн тула түбэй газарай гол хүсэл оролдолгонууд шэглүүлэгдэнхэй гэжэ мүнөө эли болоод байна. Россин байгууламжын хүтэлбэри доро орохо хүсэлтэй предприятинууд эрид шангаар хашагдана, Россин банкын гуримые байгуулха ябадал али болохоор hаатуулагдана. Республикын үндэhэ яhатанай хэрэгүүдтэ хамааралсаха ушар үзэгдэнэ. Гадаадын урьhаламжа ба бусад оронуудhаа туhаламжа абаха талаар бидэ ехэ хүшэр хүндэ байдалда оронобди. Иимэ политикын түлөө юрын хүнүүд түлэхэ баатай болоно гэжэ Н. И. Рыжковой правительство ойлгоногүй гээшэ аал. Имагтал ороной дээдэ хүтэлбэрилгын hайшаалга ба дэмжэлгээр лэ Россин 150 миллион хүнүүдэй хүсэл hаналые тоонгүй байжа болохо гээд ойлгосотой ха юм.

Союзна правительствые тушаалhаань буулгаха тухай шиидхэбэри абахадаа, РСФСР-эй Верховно Совет гансаашье тэрэнэй программа тухай өөhэдынгөө хандалгые хэлээ бэшэ, харин үнгэрhэн табан жэлэй туршада Н. И. Рыжковой кабинедэй ажал ябуулгые сэгнэhэн байха юм. Тиихэдээ экономикодохи hандарал хосоролто байдалай түлөө харюусаха саг ерээ гэжэ зүб тоолоhон байгаа юм. Верховно Соведэй шиидхэбэри обёорогдонгүй үлөө хэбэртэй. Энээнhээ байтагай hүүлэй хоёр долоон хоногой туршада олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд Россин парламентын нэрэ хүндые гутааха кампани эхилээд байнхай.

Теэд юун болоноб, Россин Верховно Соведэй үшөө нэгэ шиидхэбэри хэрэгтэй гү, али үйлсэнүүдтэ гаража, арад зоной өөрынгөө hанал бодолые хэлэхыень хүлеэнэ гээшэ гү?

«Демокрадууд засаг абанхай» гэhэн асуудалаар нюуса нөөсэгүйгөөр худал хуурмаг үгэ хүүр тарааха ябадалтай hүүлэй үедэ бидэ ушарнабди. Нээрээшье, тэдэнэй бүхы юумэниинь hанаhаар болоногүй, хододоо ашаг үрэтэйгөөр хүдэлжэ шаданагүй. Гэбэшье энэмнай залан сэхэ hаналтай депутадуудай олонхиин Соведүүдтэ байhанhаа болоногүй ха юм. Ямар юумэ бидэ үг залгамжалан абаа гээшэбибди? Түрүүшын ээлжээнэй олон шухала асуудалнууд ээдэн арбаад жэлдэ шиидхэгдэдэггүй байгаа, ехээр нюугдадаг байгаа, харин гансал мүнөө энэмнай эли болоjо байна ха юм.

Хуушан Верховно Соведэй байгуулhан засагай байгууламжанууд өөhэдөө нилээд горитойгоор нарижуулан hайжаруулагдаха ёhотой гэжэ мүнөө ойлгодог болообди. Юуб гэхэдэ, тэдэмнай эхинhээ ашаа туhа багатай байгаа бшуу.

Теэд ажал хэрэгнай гансал энэ бэшэ. Демократическа Соведүүдээр хүтэлбэрилэгдэдэг газар дайданууд бүришье муу байдалда оронхой гэhэн hанал бии болоjо байнхай. Хүнүүдэй эгээл амин шухала ашаа туhануудые дайрадаг орёо асуудалнууд хүлеэгдээгүйгөөр гэнтэ бии болодог байна. Олон ушарта үйлэ хэрэгүүд тон адли түхэлтэйгөөр хүгжэдэг байха юм. Нюусагүй hаад тойбо ушаруулха ябадал үнэн дээрээ бии, тиихэдээ демократическа Соведүүдэй хүдэлдэг ондо ондоо газар дайдануудташье мүн бүхыдөө Россидашье тэрэ үзэгдэдэг байна гэжэ харюусалгатайгаар мэдүүлхын тула нилээд баримтатай мэдээсэлтэй бидэ байнабди. Кризисэй оршон байдалые бүри hүжэрөөхэ, засагай шэнэ зургаанудтаа саг үргэлжэ яаралтай байдал ушаруулха хэмжээнүүд зорюутаар абтадаг байха юм. Хэмээ алдамаар тэдэнэй хүдэлхые баадхадаг байна бшуу. Тэрэнэй тула олон ушарта эгээл бүдүүлиг арганууд хэрэглэгдэнэ, энээнгүйгөөр түгшүүритэй болоhон оршон байдалые бүри муудхаана.

Үшөөл хүсэжөөгүй зүүнэй центрис бүлэглэлтэ бодото аюул тохёолдоод байна. Энэмнай хадаа эрхэтэдэй эблэрэлэй шухала эрхэ нүхэсэл мүнөө болонхой ха юм.

Горбачев Ельцин хоёрой хоорондохи харилсаануудай асуудалда тогтохо hанаатайб. Заримдаа эдэ харилсаануудта анхарал үлүүсэ ехээр хандуулагдадаг. Шухала асуудалнуудhаа, мүнөөнэй зүришэлдөөнүүдhээ олониитые hамааруулхын тула эдэ бүгэдэ хэгдэнэ гэжэ тоолодогби.

Гол шухала асуудалнуудаар Президент бидэ хоёр нэгэ шэглэл баримталдаг, харин урагшаа дабшалтын ондо ондоо онол аргануудые баримталдаг гээшэбди гэжэ мэдүүлнэб. Ехэнхидээ тактическа асуудалнуудаар арсалданабди. Тиимэhээ бишье, Горбачевшье хөөрэлдөө хэхээр бэлэн байдагбди. Иимэ хөөрэлдөөнэй бодото дээрээ болоходо, хэрэгнай гансата hайжарна гэжэ hүүлэй үеын үйлэ хэрэгүүд харуулаа. Теэд энэмнай зарим хүнүүдэй hанаанда таарадаггүй хаш. Манай хөөрэлдөөн үшөөл тогтууригүй байhаар.

Президент Горбачевтой болоhон уулзалга дээрэ түйлагдаhан хэлсээнүүдэй хуби заяан тухай олон асуудалнууд гарадаг. Энээнтэй дашарамдуулан, бишье, РСФСР-эй Верховно Соведшье ажал ябуулгадаа Президенттэй хэhэн хэлсээнүүдhээ хадуураагүйбди гэжэ онсолон хэлэхэ ёhотойб гэжэ тоолоноб.

Россин арадуудай ашаа туhые хохидуулхагүйгөөр бүтээмжэтэй хөөрэлдөө хэхээр бэлэнби гэжэ дабтаха хүсэлтэйб. Теэд хожомоо Президент Горбачевтой хэгдэhэн хэлсээнүүдые тодорхойлжо, тэрэнэй дүнгүүд тухай олондо мэдээсэхэ хэрэгтэй ха гэжэ улам ехээр этигэнэб.

Экономикые гуримшуулан hайжаруулха, дэлгүүртэ шэлжэн орохо программанууд, хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ба эд бараагаар хангаха асуудалнууд эгээл шухала ба орёо асуудалнууд болоно. Энэ түүхые таанад мэдэнэт. Союзна правительствын түрүүшын, мүн hайжаруулагдаhан хоёрдохишье программа баталан абтаагүй, hайшаан дэмжэгдэхэ аргагүй гээшэ.

Россин программын үндэhэ hуури дээрэ союзна тодорхой программа зохёохо бүлэг академик Шаталинай хүтэлбэри доро эмхидхэхэ дурадхалые Президент дэмжээ бэлэй. М. С. Горбачев тус бүлэгэй хүдэлмэриие хинажа байгаа, тэрэнэй бэлэн болоходо, дэмжээ бэлэй. Тиин РСФСР-эй Верховно Совет иимэ союзна программые hайшаан дэмжээ hэн.

Президенттэй хөөрэлдэхэдэмни, гансал энэ программа дэмжэгдэхэ гэжэ хэлэhэн юм.

Октябриин 1-hээ тэрэниие бэелүүлжэ болохоор hэн. Бидэ энээндэ бэлэн байгаабди. Харин бирагүйдэжэ байhан союзна правительствын Президентые хашахадань, тэрэнь өөрынгөө шиидхэбэриие дахин хубилгаа ха юм.

Академик А. Г. Аганбегянай заhабаринуудтай программа бии болобо. Зарим заhабаринуудтайгаар тэрэниие баталан абажа болохо hэн. Теэд тэрэнь Н. И. Рыжковой hанаанда таарабагүй. Тиихэдэнь үшөө нэгэ союзна программын, Президентын программын реферат бии болобо. Удхыень ойлгонгүйгөөр Шаталинай бүлэгэй болон правительствын программануудые хамтаруулха hэдэлгэ тэндэ хэгдэнхэй.

Арад зоной дураа гутадаг болоhон гуримые үлөөхэ ээлжээтэ hэдэлгэ хэгдэнэ. Энэ асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй шиидхэхэhээ урид Н. И. Рыжковой правительствын — орониие мухардуу байдалда оруулhан, эмхи гуримгүй болгожо байhан правительствын программые бэелүүлгэдэ шэглүүлэгдэhэн Президентын Указууд толилогдоно.

Бюджедэй дутагдалай талаар зорюута хэгдэhэн мэхэ гохоодо тус документ үндэhэлнэ. Гаргашануудтайнь сасуулхада, ерэхэ жэлдэ тэрэнь 2,5—3 процент хэмжээтэйгээр (гэхэ гү, али 40 миллиард шахуу түхэриг) түсэблэгдэнэ.

Уридшалан тоолон гаргаhанай ёhоор, ерэхэ жэлдэ бюджедэй дуталдалга (шэнэ программа соохи хараануудта дүтэрхыгөөр бодожо гаргагдаhан) 300 миллиард шахуу түхэриг болохо ёhотой. Энэнь бюджедэй бүхы олзо доходhоо ехэ болоно. Мүнгэ үлүүсэ ехээр гаргабал, энэ дуталдалгые хүсэлдүүлхын тула мүнгэ hомолжо болохо гээшэ.

Энэмнай арад зониие мэхэлhэн ябадал.

Эд хэрэглэлгын дэлгүүртэ саарhан мүнгэн ехээр гаргагдаха, сэнгүүд хэдэн арбаад дахин ургажа болохо.

Шэнэ программын түрүүшын хэдэн hара соо бэелүүлэгдэхэдэ, бүхы юумэн hандаржа эхилхэ байха.

Юу хэлтэй болоноб?

Иимэ эрхэ байдалда Росси ямар хараа шугам баримталхаб?

СССР-эй Президентын зайлашагүй мухардаха программые ороной парламент дэмжэхэ хаш. Тэрэ бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй.

Иимэ эрхэ байдалда республикын хүтэлбэрилэгшэд ажал ябуулгые гурбан вариантын нэгые шэлэхэ болоно. Хэрбээ түбэй зургаанууд ямаршье программа дурадхангүй, гансал гол шэглэлнүүдые тодорхойлhон ушарташье энэ шухала.

Нэгэдэхи вариант. Президентын программые бэелүүлгэдэ хабаадахагүй тухайгаа Росси соносхоно. Бюджет, зөөри ба бүхы байгууламжануудые хубаарилна. «500 үдэр» гэhэн программаяа өөрөө даагаад бэелүүлнэ. Энэ ушарта тэрэ өөрын валютатай болохо, республикын бүхы хилэнүүд дээрэ тамуужануудые байгуулха, бэеэ даанхай банковска гурим эмхидхэхэ ба гадаадын экономическа ажал ябуулга эрхилхэ, ерми болон зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хубааха.

Бидэ хүлеэжэ байха эрхэгүйбди. Сагай лимит үнидэ hалаа. Иимэ ушар байдалда эрид шууд хэмжээнүүдые абаагүй hаа, hунгатшадай этигэл найдалда хүртэхэеэ болихобди. СССР-эй Верховно Соведэй, правительствын хараа бодолой ямаршье байгаа hаань, Росси 1990 ондо экономическа реформо эрид шууд бэелүүлжэ эхилхэ. Энэмнай ехэрхэhэн ябадал гэжэ бү хэлэг. Хэрбээ үшөөл унжагайруулжа, хойшолуулха болоо hаамнай, хубилгаха юумэн үлэхэгүй, экономико хосорхо.

Энэмнай үнэтэй, ехэ орёо вариант гээшэ ааб даа.

Түбэй зургаанууд засагайнгаа зарим хубиие республикануудта hайн дураараа дамжуулхагүй гэжэ бидэ элеэр харанабди.

Яаралтайгаар, магад ноябриин съезд дээрэ, Россин политическэ ба экономическа бүрин эрхэтэ байлгые хамгаалха талаар ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ арга оньhо байгуулха хэрэгтэй гэжэ 4 hарын дүй дүршэл харуулаа. Энэмнай шанга зорилго, гэбэшье бидэ энэ шэглэлээр дабшаха баатай болонобди.

Хоёрдохи вариант. Бодото нэгэдэлгэдэ тэрэ үндэhэлнэ, Министрнүүдэй шэнэ кабинет (союзна гүйсэдхэхы байгууламжанууд) адли тэгшэ үндэhэ hуури дээрэ бүридхэгдэхэ зэргэтэй. Кандидатурануудай зарим хубиие Президент, харин заримыень эрид шууд реформо бэелүүлгые хүтэлбэри болгодог бидэ дурадхахабди.

Энэ вариант союзна правительствын найдамгүйгөөр хуушарhан байгууламжые хубилгаха арга олгохо. Министерствэнүүдэй зарим хубинь хэрэггүй болохо. Тохёолдоhон бодото байдалые (республикануудай бүрин эрхэтэй байлга, түбэй шэнэ үүргэ гэхэ мэтэ) хараада абан, түбэй зургаанууд экономическа реформо бүри ашаг үрэтэйгөөр бэелүүлхэ аргатай болохо.

hүүлшын, **гурбадахи вариант** иимэ. Хэрбээ союзна правительствын мүнөөдэрэй холын харагүй программые баталан абаа гээшэ hаань, шэлэгдэhэн замай дахин алдуутай байhанда үнэншэхын тула хахад жэл хүрэхэгүй саг хэрэгтэй болохо.

Бидэ бүхы Союзда экономическа хэмжээнүүдые дахин-дахин дурадхаха болохообди.

Экономическа реформые болохо зэргээрнь саашадань бэелүүлхын, гол шухалань гэхэдэ, түбэй зургаануудай баталан абаhан шиидхэбэринүүдhээ уламжалан гараhан таарамжагүй хойшолонгуудhаа Россин арадуудые хамгаалхын тула манда саг хэрэгтэй. Алдагдаhан сагые хараада абажа, экономикые гуримшуулан hайжаруулха талаар программын хубиие hайса бэлдэхэ шухала болоно. Бидэнэй зэмээр бэшэ алдагдаhан 45 үдэртэ байдал горитойгоор хубилаа. Иимэ эрхэ байдалда СССР-эй Верховно Соведэй Указ, Хуули бүхэниие Россин Верховно Совет баталха, харин Союзынай тогтоол бүхэниие РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Президиум баталха зэргэтэй.

Хүн зоной hуудал байдалай хэмжээе бүри муудуулхагүй гээшэ энэ үедэхи социальна политикын гол зорилго болоно. Хүн зоной мүнгэн олзо доходые нэмэлгэтэй холбоотой социальна бүлэг программануудые түбэй хүтэлбэрилэгшэд дурадхана. Энэнь худал юумэн! Иимэ программануудhаа уламжалан, мүнгэнэй сэн ехээр буураха, социальна талаар огто ашаг үрэгүй болохо байна. Сэнгээ буураhан ехэ мүнгэ тараахаhаа эд бараан нэмэхэгүй, мүнгэнэй единицэ бүхэнэй худалдан абалгын шадабари бага болохо. Үнэ сэнгүүд хэдэн дахин ургаха, эд хэрэглэлгын дэлгүүр дээрэ юумэн үшөө ехээр хомордохо болохо.

Мүнгэнэй талаар хиналта бэелүүлхэ аргагүй байхада, иимэ шэглэлнүүдтэ зүришэлдэн, эд бараанай оросые гуримшуулха хэрэгтэй. Республика ба тэрэнэй регион бүхэндэ бии байhан арга боломжонуудай хэмжээгээр эдеэ хоолой зүйлнүүдые гол түлэб нормоор хубаарилха ябадалда шэлжэн оролгодо бэлдэхэ шухала. Гадаадаhаа худалдажа абтаhан эдеэ хоолой зүйлнүүдээр бүридхэгдэдэг жасын хуби баhал хараада абтаха ёhотой. Арадай хэрэглэмжын бусад эд бараа үйлэдбэрилгые гуримшуулха талаар элдэб янзын хэмжээнүүдые хараалха шухала. Декабрь болотор эдэ бүгэдэ бэлдэгдэхэ зэргэтэй.

Обществын шадал багатай хүнүүд — пенсионернууд (пенсинүүдэй ехэ болгогдоошье hаань), инвалидууд, олон үхибүүдтэй айлнууд эгээл хүшэр хүндэ байдалда орохо. Иимэ хүнүүдтэ тусхай туhаламжа үзүүлэгдэхэ ёhотой. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые, эд бараа, хямда эмүүдые энэ зорилгоор хубаарилгаhаа эхилээд, эдэ хүнүүдэй хойноhоо харууhа эмхидхэхэ хүрэтэр бодото туhаламжа үзүүлхэ талаар хэмжээнүүдые хараалха баhал шухала.

Бүхы республикын, мүн экономическа районуудай хүн зоной хоолойгоо тэжээхэдэ адагынь хэрэгтэй мүнгэнэй дундуур хэмжээн ойрын сагта, энэ hарын дүүрэтэр тоолон гаргагдаха байна. Ноябрьда эдэ тоонууд Верховно Соведтэ хуулита ёhоор баталхын тула дурадхагдаха байна.

Үнэ сэнгүүдэй ургалтатай дашарамдуулан, мүнгэн олзо доходой индексаци Россида нэбтэрүүлхэ талаар бэлдхэлэй бүхы хүдэлмэри декабрьда дүүрэхэ ёhотой. Үнэ сэнгүүдэй хойноhоо хинаха албан байгуулагдаха, энэ талаар зохихо онол арганууд хараалагдажа туршагдаха байна. Теэд тогтууритай эрхэ байдалдал хүн зоной hуудал байдалай хэмжээе дэмжэхэ арга болохо индексаци гээшэ hайнаар хэрэглэгдэдэг гэжэ хараада абаха хэрэгтэй. Тиимэhээ продукци нормоор хубаарилха онол арганудта түшэглэхэдэ, индексаци нилээн шанга байха зэргэтэй. Бэшэ hаа, мүнгэнэй сэнгэй буураха ябадалые болюулжа шадахагүйбди.

hүүлшынхиинь гэхэдэ, Россида хүдэлмэришэдэй хүсэнэй сүлөөрhэн ябадалай ба нютагhаа зугадан гарагшадай орёо шанга асуудалнууд hүжэрхэ болоно. Тэдэниие шиидхэхын тула жэлэй дүүрэтэр хүдэлмэриин тусхай албан, хүдэлмэриин жаса байгуулагдаха зэргэтэй.

Илангаяа мүнгэнэй эрьесын асуудалнуудтай сэхэ холбоотой оршондо экономическа реформо хүгжөөхэ хараа шэглэл хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэхэ ёhотой. Гүрэнэй зөөриие болюулжа, үмсын болгохо политика, мүн антимонопольно политика бэелүүлэгдэхэ. Газарай ба гэр байрын реформонууд бэелүүлэгдэжэ эхилхэ. Дэлгүүрэй инфраструктура—гүрэнэй шухала зургаануудые, эд бараанай, фондово ба валютна биржэнүүдые, мэдээсэлэй зургаануудые, зуучалалгын эмхинүүдые байгуулга үргэлжэлүүлэгдэхэ. РСФСР гадаадын экономическа политика бэеэ даагаад эдэбхитэйгээр бэелүүлжэ эхилхэ, өөрын валютна жасатай болохо.

Ондоогоор хэлэхэдэ, дурадхагдаhан ээлжээтэ программа буруу hүрэхэнь гэжэ тон ойлгосотой болоходо, Россин Федераци экономикые гуримшуулан hайжаруулгын ба дэлгүүртэ шэлжэн оролгын, магад «500 үдэрэй» бэшэ, харин манай арад зоной бидэндэ дурадхаhан үдэрэй өөрынгөө программые бэелүүлхээр Россин Федераци бэлэн байха ёhотой.

ПРОФСОЮЗУУДАЙ БА ПРАВИТЕЛЬСТВЫН УУЛЗАЛГА

шууд, hэлбаринуудай профсоюзуудай хүтэлбэрилэгшэд Н. И. Рыжков түрүүтэй СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаhан байгаа. Дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохо үедэ социальна хамгаалгын ашаг үрэтэй хэмжээнүүдые зохёон хараалхын тула правительстватай ажалай талаар сэхэ холбоо тогтоохые эрилтэ табиhан профсоюзай эхин организацинуудшье иимэ уулзалга үнгэргэхые баадхаа hэн.

Зарим hэлбаринуудай хүшэр хүндэ байдалда ороод, арадай ажахын тэнсүүриин алдагдаад, эд хэрэглэлгын дэлгүүр дээрэ юумэнэй айхабтар ехэ хомор болоод байхада табигдаhан олон тоото асуудалнуудые профсоюзай эдэбхитэд правительствын гэшүүдэй урда табяа hэн. Үгэ хэлэгшэд нэгэ нэгэеэ зэмэлээгүй, засагай дээдын зургаанда зэмэтэй хүнүүдые олохо гээгүй, харин эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ талаар нягта холбоотойгоор хүдэлхыень дурадхаhан байгаа. 1991 ондо профсоюзай түбэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хоорондо хэлсээ баталха тухай бодол хэлэгдээ. Дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн орохо үедэ ажалшадай, бүхы хүн зоной социальна ба экономическа ашаа туhые найдамтайгаар хамгаалгые хараалhан хоёр талын уялганууд тэрээндэ орохо байгаа.

Профсоюзуудтай саг үргэлжын холбоо барисаа тогтоохо арга оньhо байгуулха хэрэгтэй, профсоюзуудай залан сэхэ хараа шугамынь ажалша хүнүүдэй ашаа туhые ашаг үрэтэйгөөр хамгаалха,— гэжэ Н. И. Рыжков хэлэбэ.

(ТАСС).

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй

тогтоол

ГУРИМШУУЛАГДАДАГ ДЭЛГҮҮРЭЙ ЭКОНОМИКОДО БУРЯАДАЙ ССР-ые ШЭЛЖЭН ОРУУЛХА ТАЛААР ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ПРОГРАММА ТУХАЙ

«Гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикодо Буряадай ССР-ые шэлжэн оруулха талаар правительствын программа тухай» республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр В. Б. Сагановай элидхэлые зүбшэн хэлсээд, Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Совет **иигэжэ тогтооно:**

1. Буряадай ССР-эй экономикые нарижуулан hайжаруулха ба гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оруулха талаар правительствын зохёоhон хойшолуулашагүй хэмжээнүүдэй программые баталха.
2. Хоёрдохи сесси дээрэ зүбшэн хэлсэхэ үедэ хэлэгдэhэн, мүн Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай тобшолонууд соохи ажаглалтануудые хараада абан, тус программые бэелүүлхэ талаар бодото хэмжээнүүдые 1990 оной октябрь hарада тодорхойлхыень Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.
3. Дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохо талаар ниитэ союзна программын баталан абтаhанай hүүлдэ дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохо талаар республиканска программын эсэсэй вариантые Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин үзэмжэдэ Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет табиха.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. БУЛДАЕВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан
1990 оной октябриин 9.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ

МОСКВА. (ТАСС). Октябриин 17-ной үглөөнэй заседани дээрэ хоёр палатын — Республикын Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй депутадууд Россин Верховно Соведэй регламентын (ажал ябуулгын дүримүүдэй) проектые хоёрдохёо хаража үзэбэ. 125 статьятай 13 бүлэгhөө бүридэhэн ехэ документ болоно. Олонхи статьянуудаар дурадхалнууд ба заhабаринууд оруулагдаба.

Республикын Верховно Соведэй хуули гаргаха талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Ю. Рудкин тэдээн тухай сугларагшадта мэдээсэбэ. Тэрэнэй хэлэhэнэй ёhоор, регламент гээшэ парламентын хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ арга мүн. Тэрэнэй ямар байhанhaa РСФСР-эй Верховно Соведэй хуули гаргалгын шанар дулдыдаха. Зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлдэ депутадууд регламентын проектын статья бүхэнэй түлөө дуугаа үгэжэ эхилээ.

КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

МОСКВА. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй национальна политикын ба нацинууд хоорондын харилсаануудай талаар комиссиин заседани дээрэ депутадууд «Арадай ажахые тогтонижоруулха ба дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн орохо талаар гол шэглэлнүүдэй» проектые дахин зүбшэн хэлсэбэ. Комиссиин гэшүүдэй тус проектые хүсэлдүүлэн бэлдэhэнэй hүүлдэ Президентскэ соведэй аппарадай советник Э. Фигурнов тус документтэй танилсуулба.

Документын проектдэ оруулагдаhан хубилалтанууд тухай тэрэ сугларагшадта мэдээсэбэ. Гэбэшье тэрээн соо олон тоото дутуу дунданууд бии гэжэ үгэ хэлэхэ үедэ элирбэ. Илангаяа автономинуудай ашаа туhые дайраhан асуудалнуудта хабаатай заhабариин ёhын тэдысэ хэгдэhэн дээрэhээ, шэнэ ССР Союзда тон хэрэгтэй документ болоjо шадаагүй.

Совет орон дотор

БАРНАУЛ. Хизаарай механизаторнууд орооhо хадаха, сохихо хүдэлмэреэ түгэсхэбэ. Сагай уларилай орёо хүшэр эрхэ байдалда 4 миллион гектарай ургаса суглуулагдаа. Хабарай шэниисэ энэ талмайн гурбанай хоёр хубиие эзэлhэн байна. Мүнөө жэлдэ дутуу абаhан орооhоёо ерэхэ жэлдэ хүсэлдүүлжэ абахын тула нютагай колхоз, совхозууд боломоор бүхы юумэ хэнэ. Үрэhэ хүрэнгэ тухай хүдөөгэйхид онсо анхарна. Ган гасуурай болоhон зарим ажахынуудай орооhоной hайн үрэhэ бэлэдхэжэ абаагүй дээрэhээнь ажахынууд ба районууд хоорондоо үрэhэ хүрэнгээ андалдан абалсана.

НОВОСИБИРСК. Зырянка горхоной дэргэдэхи сагаан шулуун байшан академик М. А. Лаврентьевэй дурасхаалта гэр-музей болгогдоо hэн. Түрүүшын жэлнүүдтэ академгородогой штабай байрладаг байhан таhалганууд соохи экспонадууд СССР-эй Науканудай академиин Сибириин отделениин үндэhэ hууриие табигшын ажабайдалтай ба ажал ябуулгатай танилсуулна. Эрдэмтын гэр-музейдэ хэрэгтэй материалнуудые Лаврентьевэй шабинар, эндэхи лабораторинуудай ветеранууд ехэ дуратайгаар, оролдосотойгоор суглуулаа hэн.

ГОМЕЛЬ. Хүнэй бэе махабадые хабдарай үбшэнгүүдтэ дайрагдасагүй болоходонь туhалдаг вешенкэ гэhэн hархяаг промышленна гуримаар үйлэдбэрилгэдэ мүнгэн зөөри hомолхо шиидхэбэри Белоруссиин КП-гэй Гомельскэ обком абаа hэн. Белоруссиин сэмоноой ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институдые толгойлдог хүдөө ажахын эрдэмэй доктор В. Ипатьевай бии болгоhон hархяагые таржа ургуулгада 2 миллион түхэриг hомологдоо hэн. Бүри ерэхэ жэлдэ область 200 тонноhоо бага бэшэ иимэ hархяаг абаха гэжэ эрдэмтэн этигэнэ.

СПАССК-ДАЛЬНИЙ. «Зеленодольский» совхозой полинууд дээрэhээ Югославиин сортын кукурузын түрүүшын ургаса хураагдаа. Тэжээлэй үнэтэй сэнтэй энэ ургамалые таржа ургуулха талаар гадаадын эрдэмтэдэй дурадхаhан технологи эндэхи уларилай эрхэ байдалда амжалтатайгаар туршагдаба. Эндэ нютагжуулагдаhан сортнуудтай сасуулхада, хоёр дахин ехэ гэхэ гү, али гектарай 70 центнер кукуруза хураагдаа. Югославиин «Белград» фирмын болон Примориин «Спасск» агрокомбинадай хоёр жэл соо харилсаа холбоотойгоор хүдэлжэ байhанайнь ашаар Примориин ажахынуудта тэжээлые хямдаруулха, тэрэнэй шэмые hайжаруулха асуудал шиидхэхэ арга олгоо.

ОДЕССЭ. Эндэhээ город шадарай районууд руу ошоhон харгынуудай хажуугаар «Эндэ овощ худалдана» гэжэ бэшэhэн хабтагайнуудые хаража болохо. Эндэ зогсожо, дуратай овощоо худалдажа абахада болоно. Овидеопольско районой «Чапаевец» совхоздо областной гү, али районно түбүүдhээ туhалхаяа ерэhэн бүхы хүнүүдтэй өөрынгөө продукцяар тоосодог болонхой. Хэдэн предприятинуудтай ажахы сэхэ хэлсээнүүдые баталанхай. Тэдэнь өөhэдынгөө хүсөөр помидор суглуулжа, сэнгыень түлөөд, харин hүүлдэнь ажалша коллективүүдтэ худалдадаг байна.

ЙОШКАР-ОЛА. Финн—угорнуудай хэлэнүүдые мартуулхагүй, нацинууд хоорондын холбоо барисаа баяжуулха гээшэ түрэл арадуудай соёлой хүгжэлтын жасын зорилго болоно. Эндэ болоhон эмхидхэлэй суглаан дээрэ Башкирай болон Мордвагай, Эстониин ба Татарстанай, Удмуртын болон Карелиин, Ленинградай, Архангельскын, бусад городуудай делегадууд тэрэниие байгуулhан юм. Зохёохы ажалтанай хоорондо холбоо тогтоолгодо, соёлой талаар хамтын ябуулганудые эмхидхэлгэдэ ниитын шэнэ эмхи баhал туhалха зорилготой.

СТАРЫЙ ОСКОЛ (Белгородско область). Эндэхи автотранспортна хоёрдохи предприятиин хүдэлмэришэн Е. Левченкын олон үхибүүдтэй бүлэдэ ажалша коллектив тагруу зохид багахан автобус бэлэглээ hэн. 11 үхибүүдтэй, тэрэ тоодо хуулиин наhанда хүрөөдүй 6 үхибүүдтэй айлда саг соогоо энэ бэлэг хэрэгтэй.

— Манай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ анхаралтайгаар хандаhанайнь түлөө ажалша коллективтэ үнэн зүрхэнhөө баяртайбди,— гэжэ гэр бүлын аха захань хэлэнэ.— Манай хүшэр хүндэ сагта энэрхы hайхан сэдьхэлтэнэй үшөө байhаниинь hайн.

ДИМИТРОВГРАД (Ульяновска область). Олон үхибүүдтэй эжынэртэ ба инвалид үхибүүдтэй айлнуудта дулаан хубсаhа хунар, мүнгэн тэдхэмжэ барюулагдаа hэн. Нютагай эхэнэрнүүдэй совет энэ хэрэгые үүсхэhэн байгаа. Тэрэнэй ажал ябуулгада мүнгэн зөөри hомологдоггүй гэжэ мэдээжэ.

Эхэнэрнүүдэй соведэй hубэлгэн бэрхэ эдэбхитэд энэ зорилгоор мүнгэ олохо арга бэдэрээ hэн. Арадай депутадуудай городской Соведhээ урьhаар абаhан мүнгөөр тэдэнэр арадай хэрэглэмжын эд бараа худалдажа абаад, үргэмжын лотерей эмхидхээ hэн. Тэндэhээ олдоhон мүнгөөр үри шэриеэ түлөө бшуу.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Тоосоон ба һунгалта

КОММУНИСТНУУД ЗҮБШЭБЭ

«Улаан-Аха» колхозой коммунистнуудай тоосоото-һунгалтын суглаан боложо, партбюрогой секретарь, партиин райкомой гэшүүн Ж. Д. Самбяловай тоосоото элидхэл зүбшэбэ. Мүн энэ суглаан дээрэ партиин Ахын райкомой бюрогой гэшүүн, колхозой хонишон В. М. Ошоров, колхозой түрүүлэгшэ А. Ц. Папаев гэгшэд тоосоһон байха юм.

Тоосоото элидхэл эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсэгдэжэ, ехэ хөөрэлдөөн болоо. Үнинэй эдэбхитэй хонишон А. А. Хаптагаев үгэ абажа, колхозой эхин партийна организациин зэргэнүүдэй олошордоггүй байһые тэмдэглээ. Үнэн дээрээ партиин зэргэдэ орохоор хүнүүд бии.

— һүүлэй үедэ ажалай журам һуларанхай. Энээнһээ боложо ажалай бүтээсэ доошолно. һү һаали эрид доошолжо байнхай. Энээндэ анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. Гадна жолоошод бэеэ мэдэшэһэн хүнүүд болонхой. Өөһэдынгөө дуран соо үмсынгөө автомашина унаһан шэнги хамтын зөөри ашагланад. Журам эрид һайжаруулжа, ажал хүдэлмэриеэ урагшатайгаар ябуулха, эрхилхэ шухала болоод байна,— гээд Хаптагаев мэдүүлбэ.

Коммунист В. М. Ошоров үгэ хэлэхэдээ, тоосоото элидхэлээ Ж. Д. Самбялов яһала барэг һайн бэлдээ гээд тэмдэглээ. Тэрэ баһал журамай һулараһан тухай хэлээ: Харахада, ехэнхи хүн зомнай имагтал үмсынгөө ажалда ябажа, ниитын ажал тоохоёо болинхой гэбэ.

Хужарай дунда һургуулиин директор Д. И. Литвинцев үгэ хэлэхэдээ, партийна эхин организаци ниитын эмхи зургаануудта түшэглэн, тэдэнтэй хамта хүдэлхэ зэргэтэй гэбэ. Колхозой зоной дунда ябуулагдадаг ниитэ-политическэ хүдэлмэри ехэ һула. Тиимэһээ багшанартай хамта энэ хүдэлмэри ябуулхые тэрэ дурадхаа. Саашань хэлэхэдээ, һургуулида мэргэжэлтэдэй дуталдадаг тухай тоггоо. Гадна тэрэ колхозой правлени, партийна организаци ба ниитын эмхинүүд туһаламжа үзүүлхэ ёһотой гэбэ.

Колхозой ахамад зоотехник Ш. Ш. Будаев үгэ хэлэхэдээ, колхоз дотор экономическа ба тоололгын ажалай муугаар хэгдэдэгые тэмдэглээ. Колхозой ажал хүдэлмэриин урагшатайгаар ябаха хэрэгтэ мэргэжэлтэд ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Тэдэнэй ажал мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэнэгүй гээд шүүмжэлбэ. Тоосоото-һунгалтын суглаанай тогтоол баталагдаа. Партбюрогой секретаряар дахинаа Ж. Д. Самбялов һунгагдаба. Тиихэдэ районно XXVIII партийна конференциин делегадуудаар В. П. Захаров, А. В. Мунконов, Я. С. Шагдурова, Н. Х. Папаев, С. В. Шарастепанов гэгшэд һунгагдаа.

* * *

Районно Соведэй гүйсэдкомой партийна эхин организациин тоосоото-һунгалтын суглаан боложо, партбюрогой секретарь В. А. Галсанова тоособо. Коммунистнууд В. Л. Манханов, Н. Х. Мандагаев, Я. Д. Галсанов болон бусад үгэ хэлэжэ, партийна организациин ажал хүдэлмэриие бүхы талаһаань шэнжэлһэн, дутуу дундануудые усадхаха талаар һанамжа дурадхалнуудаа хэлэһэн байна.

Партбюрогой секретаряар В. Н. Дармаев һунгагдаа.

Энэ парторганизациин коммунистнууд Б. П. Урбаевые партиин райкомой нэгэдэхи секретариин тушаалда кандидадаар дэбжүүлбэ.

Тэрэшэлэн тус партийна эхин организациин гэшүүн ябаһан Орлигой сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б. С. Галсанов КПСС-эй зэргэһээ гараха тухай мэдүүлгэ үгэһэн байгаа. Коммунистнууд тэрэниие хаража үзөөд, мэдүүлгыень хангаба.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ҺҮҮЛШЫН ЦЕНТНЕРНҮҮД

Эрхирэгэй совхозой нэгэдэхи отделениин һү һаалиин түбэй фермын дэргэдэхи ехэ бартаа руу коб ногоон тэжээл ашаһан автомашинанууд һубарилдан орожо байха юм.

Тэрэл бартаагай саана нэгэнүүдэл «гэрхэн» соо совхозой тоо бүридхэгшэ Цыван-Дэри Намсараевна Найданова угтажа, «мүнөөдэр—үглөөдэр сенажаа даража дүүргэхэмнай» гэжэ баяртайгаар мэдээсэбэ.

Тус совхозой түбэй фермын хажууда аяар 3 мянга гаран центнер сенаж дарагдаад байна.

Үшөөл 300 центнер сенаж буулгагдаха, тэрэниие дараха хүсэлэнтэйбди,— гэжэ тэрэ хөөрэбэ.

Сенажай нүхэн соо буулгагдаһан тэжээлые томо «К—700» түхэлэй трактор ябталжа мэдэнэ. Саг зуура тэрэ тракторай зогсоходонь, тракторист Дмитрий Иванович Радионовтой хөөрэлдэжэ үрдибэбди.

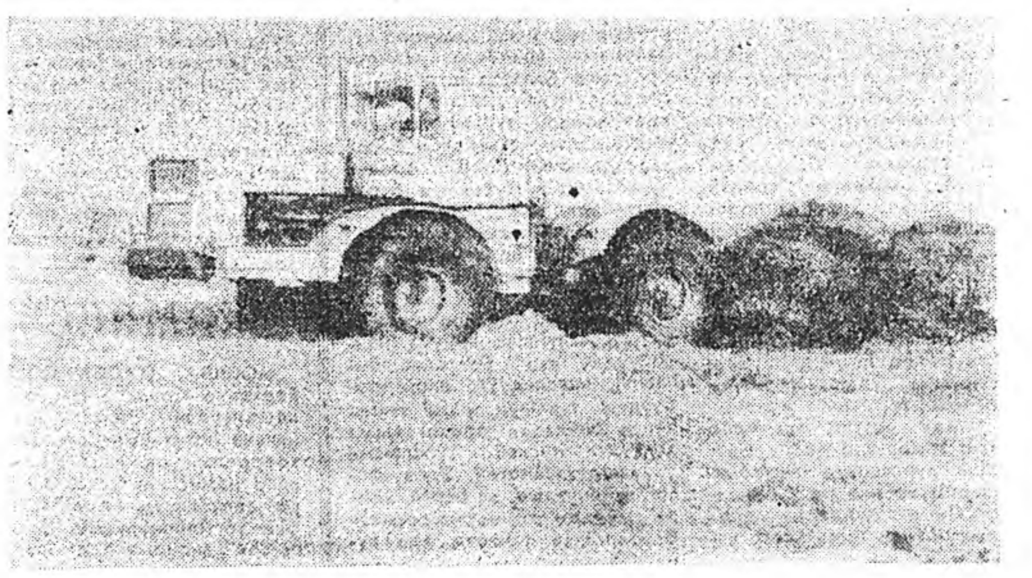
Бидэ хоёр халаанаар ажалланабди. Би тракторист Тарас Урбазаевтай бэе бэеэ һэлгүүлэн ажалланабди. Үдэшэ орой болотор зөөжэ асарһан тэжээлые тэрэ мүнөө һүниндөө ябталха юм. Үдэр һүнигүй ажаллаагүй һаа, аргагүй юумэл даа,—гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Үнэхөөрөөшье, сенаж даралгада олон автомашина, ондоо техникэ, хүн зон хабаадуулагдана. Манай эндэ байха үедэ 13 автомашина тэжээл зөөжэ байгаа һэн. Тиихэдэ комбайнернууд С. Ганжуров, Б. Шомэев, М. Солдатов, Н. Назимов, О. Дашидоржиев болон бусад арбаад модоной зайда оршодог һубэряан гэжэ газарта туха сүлөөгүй ажаллана. Тэдэнэр ерэһэн автомашинануудые шэмэтэ тэжээлээр ашаад лэ табидаг байна ха юм.

Тэжээл зөөдэг автомашинануудай жолоошод урилдаһан мэтээр гүйлгэлдэжэ мэдэнэ. Эрхирэгэй совхоздо туһалхаяа ерэһэн Элхиин автотранспортна предприятиин жолоошод Алексей Герасимов, Алексей Афанасьев, Сергей Конюшкин болон Онохойн модоной комбинадай жолоошон Анатолий Иванов гэгшэд эрхимээр ажаллана. Тэрэшэлэн совхозой жолоошод Николай Архипов, Виктор Прокопьев, Сергей Копылов, Николай Якимов болон бусад үдэр бүтээсэ ажалдаа түйлана.

һубэряанай 60 гектар тарялангай талмай дээрэ рапс, бусад полинууд дээрэнь зелёнко, тэжээлэй ургамалай холисо таригдаһан байгаа.

Совхозой директор Кирилл Архипович Урмакшинов иигэжэ хэлээ һэн:

— Байгша ондо үбһэн багаар нөөсэлэгдөө. Гол тэжээлнай силос болохо юм. Ороохото тарялаамнай муу бэшэ байба. Үбэлэйнгөө ута нюргые дабахын тула бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ, эртээнһээ үбһэ тэжээлээ гамтайгаар гаргашалха зорилго табигдана гэээшэ. Энэ шэмэтэ тэжээл эгээн үнэтэй, хоолтой тэжээлнай гээшэ.

Директорэй хэлэһэн үгэнүүдтэ нэмэхэ юумэн үгы шэнги байба. һүүлшын гектарнуудай ургаса иигэжэ хуряагдана, һүүлшын центнер тэжээл иигэжэ нөөсэлэгдэжэ байгаа һэн.

ФОТО-ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Жолоошон Л. Герасимов. Сенаж ябталагша Д. Родионов. Сенажай нүхэн дээрэ.

С. ОЧИРОВ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

1. ХОНИШОДОЙ АЖАЛЫ ОНЬҺОЖОРУУЛХААР

Хони үсхэбэрилгээ эршэмтэйгээр

ЭРДЭМТЭДЭЙ ОРОЛДОЛГО

Мал ажалай нэгэ һалбари болохо хони үсхэбэрилгэдэмнай мүнөө хүрэтэрөө хүндэ хүшэр ажалынь оньһожоруулагдаагүй байха юм. 1986—1990 онуудһаа 2000 он хүрэтэрхи үе соо хони үсхэбэрилхэ һалбарида хэрэглэгдэхэ бүтээн гаргагдаха элдэб түхэлэй машинанууд манай республикын эрхэ байдалда таарахаар бэшэ байгаа. Ушарынь хадаа, эдэ машина, оньһон түхеэрэлгэнүүд нэгэ доро 3-12 мянган хонидой байлгагдаха тон томо комплекснуудта ашагламаар байба бшуу.

Үнэн дээрээ хони үсхэбэрилхэ һалбариие хүсэд оньһожоруулха талаар гансашье манай республикада бэшэ, мүн дэлхэйн бусад оронуудташье таарамжатай онол арганууд мүнөө хүрэтэрөө зохёогдоогүй байха юм. Тодорхойлбол, хүдөө ажахын һалбари бүхэниие эрид хүгжөөжэ, ашаг шэмыень улам дээшэлүүлхэдэмнай, мал ажалай олон һалбаринуудта бага оньһожоруулга заабол хэрэгтэй байбал даа.

Хэдэн жэлэй саада тээ эрдэмтэдэй ээлжээтэ совет дээрэ Буряадай хүдөө ажахын эрдэм шэнжэлэлгын институдай директор Б. И. Николаев оньһожоруулгын лабораториин эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэдтэ хандажа:

— Хони үсхэбэрилхэ һалбарияа хүгжөөхын тула гансашье үүлтэр һайжаруулха технологиинь нарижуулха бэшэ, мүн хонишодойнгоо ажалые оньһожоруулха талаар үндэһэн хубилалта хээгүйдэмнай, аргагүй болоод байна. Хэды болотор хонишоднай бүхы ажалаа бар хүсөөрөө хэжэ байха юм. Эндэ арга шадабаряа харуулжа үзыт даа,— гээ бэлэй.

Энэ үдэрһөө хойшо хүдөө ажахые оньһожоруулха, зайн талаар хангаха лабораториин хүдэлмэрилэгшэд шэнэ арга, таарамжатай машина, оньһон түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо талаар горитой бэдэрэлгэ хэжэ захалаа.

Хонишодой ажалтай дүтэрхыгөөр танилсаад байхада, хүндэ хүшэр ажалыень яһала оньһожоруулжа, хүнгэлхөөр байба. Тиин бидэ абаһаар бага хүсэтэй, хүнгэн «Т-25А», «Т-16» түхэлэй тракторнуудай үндэһэ һуури дээрэ гэхэ гү, али иимэ маркын тракторнуудта тодхожо, шагтагалжа, холбожо хүдэлгэхөөр оньһон түхеэрэлгэ, машинануудые ухаалан зохёохо зорилго урдаа табиһан байнабди. Урдандаа хабсаргалта болгогдон гаргагдадаг байһан шагтагалха, тодхожо үлгэхэ машинанууд тракторнуудай зарим узел, агрегадуудыень нарижуулан һайжаруулха, хубилгаха зорилготойгоор бүтээгдэдэг байгаа.

Бидэ тон богони болзорто, оройдоол гурбан жэл соо Ивалгын ОПХ-гай хонишон Константин Григорьевой гэр бүлын бригадада бар хүсөөр хэгдэдэг нилээд ехэ ажалыень оньһожоруулһан байнабди. Тобшолбол, хони хурьгадаа бүлеэдхэһэн үһаар үһалха (илангаяа түл абалгын үедэ) түхеэрэлгэ ухаалан зохёоһомнай ажалайнь бүтээсэ доло дахин дээшэлээ. Манай бүлэг эрдэмтэд, мэргэжэлтэд хонидто тэжээл үгэдэг, хорёо соонь, мүн бэлшээридэнь үһалха, искусственна аргаар хэгдэһэн һү хурьгадта уулгаха, үрэмдэмэл худагай үһа хонишодой байрада дамжуулан оруулха, ороохото ургамалаар дарагдаһан сенаж траншей сооһоо малтажа абаха, ашаха, шэмэтэй, мүн бүдүүн тэжээл хонидто хубааралан үгэхэ олон арга ухаалан зохёожо, дурсагдагша отарада нэбтэрүүлжэ, туршалга хэһэниинь яһала аша үрэтэй байжа, урагшатайгаар хэрэглэгдэнэ. Тэрэшэлэн бутаргагдаһан үбһэ, һолоомо, зеленко хадагалха саг зуурын склад-хранилищи багасалагдан уягдаһан һолоомоор барижа туршагдаа һэн. Иимэ склад тон бага гаргашатай байжа, хонишодто һайшаагдаа.

Хэрбээ хонишодой үдэр бүхэндэ хэжэ байдаг бүхы ажалые һайнаар адаглан хараа һаа, гансахан һүрэг хони үһалха гээшэ хэды саг һалгааһан, нобшо ажал гээшэб. Илангаяа хонидой түл абалгын харюусалгата хаһада нилээд ехэ сагынь эндэ хосорно гэжэ тодорхойлоо һэмди. Үрэмдэмэл худаг хэзээдэшье малай байраһаа холохон оршодог гээшэ. Тиимэһээ хонишод хурьгалһан хонидоо бүлэг бүлэгөөр худагта туужа үһална. Хэрбээ отарадань 500—600 хонин тоологдодог һаа, нэгэ доро 30 хони үһалһан хонишон хэды сагаа бараха гээшэб?

СЭХЭ ХОРЁОДОНЬ ҮҺАЛХА АРГА

Республикымнай хони үсхэбэрилдэг ажахынуудта хонидой үбһэлдэг хорёодо анхарал хандуулагданагүй. Үнэн дээрээ зүбөөр тааруулагдаһан тэжээлэй хорёо илангаяа хонишодой хүндэ хүшэр ажалда нилээд нэмэри боложо үгэхэ ёһотой. Тиин манай лабораториин эрдэмтэд болон Ивалгын ОПХ-гай мэргэжэлтэд хонишод Григорьевтоной үбэлжөөнэй байрада хонидой тэжээлээр хооллуулагдаха иимэ хорёо ухаалан зохёогдожо баригдаа һэн.

Хонидой тэжээлэй хорёо онсо өөрын проектээр баригдаһан хонидой байрын хажууда няалдуулан түхеэрэгдээ. Иимэ хорёо досоогоо 12 метр утатай, 6 метр үргэнтэй гушан сакманай таһалгатай. һүрэг хони туужа оруулха, гаргаха хүндэлөөшөө, утаашаа хоёр загуунтай. Мүн трактораар тэжээл хубаарилжа үгэхэ хэргы дундуурнь гаргагданхай. Гадна хонидой байра тэжээлэй хорёо хоёрой дунда хони үһалха хашаа баригданхай. Эндэ үһалха хашаань хонидойнгоо байрада дүтэ оршоно.

Эндэ хонидынь дулаан байраһаа гаргагдаад тэжээлэй хорёо ошоходоо гү, али тэндэһээ байрадаа туугдахадаа үһалха аргатай. Иимэ аргаар хонидые үһалхада хонишоной үнэтэ саг гурба дахин алмагдажа, энэ ажалынь нилээд хүнгэлэгдэнэ. Хонидые үһалха түхеэрэлгэнүүдые зохёожо тааруулхадаа, үхэр малай бүлэгөөрөө үһалха АКГ-12 түхэлэй түхеэрэлгэ хэрэглээбди. Юуб гэхэдэ, хонишодой ажал оньһожоруулагдахаар таарамжатай үһалууриин түхеэрэлгэ промышленность бүтээн гаргадаггүй.

Хони үһалха хашаа 10 метр утатай, 4 метр үргэнтэй юм. Досоонь бүлэг мал үһалха АКГ-12 маркын хоёр түхеэрэлгэ һуулгагдана. Энэ поилкануудай доронь үһанай урдаха канал-нүхэн малтагдаад, забһартай модон шалаар хушагдана. Энэ канал-нүхэн соонь үһан, хонидой шээһэн гү, али хүйтэн сагта поильнигай үһа адхахада, эндэ шүүрэжэ сугларха байна. Сагай дулаанда АКГ-12 түхэлэй авто-

ШЭМЭТЭ ТЭЖЭЭЛ ЕХЭШЬЕ ҺАА...

Манай ажахы үбһэ тэжээл бэлэдхэлгээр хэзээдэшье иимэ ехэ бэрхэтэй байдалда ороогүй юм. Бүхэли зунһаа хойшо звенонууднай оролдожо хүдэлбэшье, бүхыдэнь оройдоол 6800 гаран центнер үбһэ хуряажа абаа. Энэмнай тон бага гээшэ ааб даа.

Энээндэ тэдэнэр зэмэтэй бэшэ. Сэлэнгэ мүрэн ехээр үерлэжэ, тэрэнэй эрье зубшаһан, мүн арал тохойнуудай сабшалан хуу үһанда абташаа. Тэндэхи ногоое сабшахаһаа байха, зундаа тиимэ абаашагдаһан машина, тракторнуудааршье гаргажа асарха аргагүй болоод байгаабди.

Иимэ орёо бэрхэтэй байдалай тохёолдоод байхада, таряалан дээрээ ургаһан юумые һайнаар хуряажа, сенаж, силос ехээр дарахаһаа ондоо аргагүй болоо. Ажахыдаа бии байһан трактор, машинануудые хуу табижа, мүн мандаа туһалалсахаар эльгээгдэһэн ондоо предприяти, организацинуудай техникэ үргэнөөр хэрэглэжэ; бүри сентябриин 20-до 11 мянган тонно силос дараад, хоёр түсэб дүүргээд байгаабди. Тиигэбэшье энэ хүдэлмэриеэ үшөө саашань үргэлжэлүүлжэ, мүнөө октябриин 2-ой мэдээгээр хамта дээрэнь 14 мянга шахуу тонно шэмэтэ тэжээл нөөсэлбэбди. Эдэ үдэрнүүдтэ һүүлшын гектарнуудай зеленко сабшагдажа байнхай.

Фермэ, гүүртэнүүдэй дэргэдэхи бүхы нүхэ траншейнүүд ногоон намаагаар дүүргэгдээ. Урдань малтагдаад орхигдошоһон нүхэ траншейнүүдые һэльбэн шэнэлжэ, гүнзэгырүүлэн малтажа, тэдээн соогуур силос дараабди.

Үбһэнэй бага бэлэдхэгдэһэн дээрэһээ таримал ургамалнуудайнгаа эртын хюрууда сохигдожо шарлаха, шэмэеэ гээхэһээнь урда түргэн сабшажа, хуряажа, нүхэ траншейдэ хэхэ гэжэ шиидээ һэмди. Ногоон ургамалнуудые юрын зеленко болгожо абаха гэхэдэ, гэнтэ саһан ороод даражархиха, хэбтүүлжэрхихэдээ болохо юм. Юрэдөөл, «үглөө эдихэ өөхэнһөө мүнөө эдихэ уушханиинь дээрэ» болоод байна.

Шэмэтэ тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абахын түлөө тэмсэлдэ совхоз-техникумэймнай үнинэй механизаторнууд Тимофей Казазаев, Николай Мясников, Василий Антонов гэгшэд онсо шалгараа. Шахардуу шанга сагай тохёолдоһониие һайн мэдэжэ, тэдэнэр агрегадуудаа бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгөө. Тэдэнэй сабшаһан ногоон намаае арба гаран автомашина арайшамай зөөжэ үрдидэг байгаа. Тиимэһээ эндэ хүдэлһэн автомашинын жолоошодые баһал нэрлэхэ шухала. Тэдээн сооһоо М. Б. Чаюк, С. Б. Сизых, А. Ю. Дорофеев, А. К. Гордеев гэгшэд онсо шалгараа.

Тэрэшэлэн совхоз-техникумэй нэгэдэхи курсын һурагшад Сергей Рампилов, Валерий Жамбалдоржиев, Дугар Бадмаев, Бэлигто Гармаев, Гарма Тасарунов гэгшэд силос даралга дээрэ баһал магтаалтай һайн хүдэлөө. Манай совхоз-техникумэй студентнэр эндэхи отделениие арендээр абаад, һуралсал ажал хоёрые зэргэ ябуулжа, отделениин ажалшадтай хамта эндэхи бүхы хүдэлмэри хэдэг юм. Мүнөө һурагшад силос даража дүүргэһээр, 10 гектарта таригдаһан хартаабхаяа малтажа байнхай.

Дээрэ хэлэгдэһэн тэрэ 6800 центнер үбһэнһөө, 14 мянган тонно силосһээ гадна, үшөө 1000 тонно сенаж, 100 шахуу тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэнхэйбди. Эдэ бүхы үбһэ тэжээлые малай условно толгой бүхэндэ хубаажа үзэхэдэ, оройдоол 5 үлүүтэй центнер тэжээлэй единицэ хүртэнэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, шэмэтэ яһала ехэ бэлэдхэгдэһэншье һаа, тэрэниие тэжээлэй единицэдэ оруулхада бага болошоно ха юм.

Адууһа малаа һайнаар үбэлжүүлхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, түл түрэсээ гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхын тула бии байһан үбһэ тэжээлээ ехэл нарин нягтаар бүридхэжэ абаха, зүбөөр гаргашалха, нигээд таряалангай һолоомо сэбэрээр хуряаха, ороохо тарягаа граммшье гээнгүй абаха, хадагалха болонобди.

А. ЖАРКОЙ,
Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй ахамад агроном.

УРАН ГАРАЙ ХҮСӨӨР

«Балакта» колхоз аминдаа ажахы боложо түбхинэһөөр оройдоол жэл үлүүтэй болобо. Теэд энэ богонихон хугасаа соо колхозой түб һууринай түхэл шарай хубилжа, шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар болоо, олоной анхарал татаа.

Тиихэдэ колхозой һүнэйтоварна фермын һаалишадта хоёр томо шэнэ гэр баригдаһан, гүбээ дээрэ модон соо гэхэ гү, али колхозой түбэй урда зүгтэ дүрбэн шэнэ гэрнүүд баригдаад, зарим нэгэнһээнь утаан гаража, айлай ороһые гэршэлнэ.

Тосхоной хуушан гэрнүүд, үйлэдбэриин ба соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай байранууд шэнэлэгдэн заһабарилагдажа, нютагай шэг шарайе бүришье урин залуу болгоһоншуу. Заһабарилагдаһан объектнүүдые тоолохо болобол: гараж, бани ба ажалшадай һууһан олохон гэрнүүд болоно.

Шэнэ гэрнүүдтэ түбхинэн ороһон айлнууд гэбэл, ажалай ветеран Х. Д. Хумаева, механизаторнууд Дүбшэн Гармаев, Цырен Хумаев, Жимбэ Хумаев ба бусад мүн. Шэнэ гэрнүүд томонууд, һаруулнууд, олон таһалганаудтай, үнэн гараар нягталан табиһан пеэшэнүүдтэй. Газаашье талаһаань харахада, томо харшаар хүреэлэгдэһэн сарай ба бэшэшье хэрэгтэй байранууд бии.

—Юу хэлэхэб. Ехэ дулаан гэртэй болообди. Колхозой аминдаа болоһоор хаягдашаһан Балактаяа һэргээжэ захалба,— гэжэ механизатор Ц. О. Хумаев хөөрэнэ.—Эдэ бүгэдые белорус барилгашад бүтээгээ. Тэдэшни ехэ ажалша зон даа.

«Коммунизм» колхозтойгоо хамтараад, колхозой түб һууринай Харэ-Хужэрта нүүшэхэдэ, Балакта тосхон хаягдаад, үтэлһэн үбшэн хүндэл түргэн үтэлжэ, һалажа эхилээ бэлэй. Парти ба правительствын хараа шугам баримталжа, багахан тосхонуудые һэргээхэ гэһэн уряа балактаархин дэмжэжэ, тосхонойнгоо түхэл шарай гоё һайхан, болбосон болгожо захалба бшуу.

Колхозой правлениин уряалаар Белоруссиһаа 8—9 барилгашад бригадир В. М. Довнянкын хүтэлбэри доро хүдэлжэ, богони болзор соо олон байра болон ажалшадай һууха гэрнүүдые бэриба. Барилгашад байгша оной март һараһаа ажалдаа хам орожо, нэн түрүүн пилорама тодхожо, барилгын хэрэгтэй материалнуудые гаргадаг болоо. Столярна ба барилгын бусад цехүүдые (багаханууд габ даа) богони болзорто тодхожо, ажалаа урагшатайгаар ябуулна. Барилгын хэрэгтэй материалнуудые колхозой түрүүлэгшэ Г. Д. Гармаев хаа-янаһаа хэлсэжэ асардаг, саг зуура барилгашадые хэрэгтэй материалаар хангадаг юм. Юрэнхыдөө, Ахын районой Балакта тосхон ерээл һаа, уран гарай хүсөөр, үнэн зүрхэнэй ольһоор баригдаһан гэр байрануудые хаража, сэдьхэлээ ханахал байхат.

Шэнэ ажахын түб һууринай шэг шарай һара жэл ошохо бүри һайн тээшээ хубилна, болбосон түхэлтэй болоно.

О. БАЛДАНОВА.

Совет орон дотор

АШХАБАД. Туркменистанай хлопок ургуулагшад нэгэ миллион тонно хлопок бэлэдхээд байна. Ажахынууд хуряалгын хүдэлмэридэ хотын хүн зониие, студентнүүд болон һурагшадые хабаадуулгаһаа сүм арсаа һэн. Октябриин тэн багаар 1 миллион 300 мянган тонно хлопок суглуулха уялгаяа дүүргээд, гүрэнэй захиһаа гадуур продукци худалдажа эхилхээр республика хараална.

МОСКВА. Шуран бэрхэ ажал ябуулга эрхилдэг хүнүүдэй Россиин холбооной эмхидхэлэй суглаан эндэ үнгэрэгдэбэ. Хамтын предприятинуудай Москвско ба Ленинградска нэгэдэлнүүд, мүн тэрэшэлэн Алас-Дурнын гадаадын экономическа нэгэдэл тэрэниие байгуулха эдэбхи үүсхэл гаргаһан юм

Тус холбоон хадаа өөһэдынгөө гэшүүдые хуулиин ба социально-экономическа талаар хамгаалгые хангаха, РСФСР-эй Верховно Соведтэй холбоо тогтоохо уялгатай ниитын һайн дуранай эмхи болоно. Үйлэдбэриин хамжаа хүгжөөлгэдэ, республикын урдахи социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэлгэдэ гадаадын оронуудай мүнгэ зөөриие үргэнөөр хабаадуулгада тэрэ туһалха ёһотой.

«һэргээн хүгжөөгдэжэ байгаа Россиин хамтын предприятинууд» гэһэн научно-практическа конференци ойрын ерээдүйдэ үнгэргэхэ шиидхэбэри абтаа һэн. РСФСР-эй арадай депутадууд, элитэ ехэ эрдэмтэд-экономистнууд тэрэндэ хабаадаха юм. Дэлгүүрэй харилсаануудта республикые шэлжэн оруулха программые бэелүүлгэдэ хамтын предприятинуудай хабаадаха талаар бодото дурадхалнууд тэндэ зохёогдохо ёһотой.

«Мэдээсэлэй шэнэ технологинууд» гэһэн СП-гэй генеральна директор В. Тихомиров холбооной түрүүлэгшээр һунгагдаа.

ГОМЕЛЬ. Модоной наһа тодорхойлхо прибор гадаадаһаа худалдажа абадаг байһан. Жэшээнь, Финляндиин тамгатай приборой түлөө гүрэмнай 100 шахуу доллар түлэдэг һэн. Мүнөө иимэ гаргаша хэгдэхэеэ болибо. Белоруссиин ой модоной ажахын институдуудай эрдэмтэд болон түмэр полимернэ түхеэрэлгэнүүдэй механигууд иимэ приборнуудые зохёогоод, үйлэдбэрилжэ эхилээ. Шэнэ приборые шалгажа үзэһэн ойн модоной хүдэлмэрилэгшэдэй һанамжын ёһоор, тэрэнь гадаадын оронуудайхиһаа сомор, найдамтай юм ха.

ЧИМКЕНТ. Хлопок хуряалгын комбайнуудай шпиндельнүүдые заводһоо гадуур үйлэдбэрилхэ технологи эндэхи «Облагропромтехникэдэ» бүлэг инженернүүд зохёогоо һэн. Тэрэнь ургасын арбанай юһэн хубиие оньһон аргаар хуряаха арга олгохо байна. Орон соохи дүнгүүдтэй сасуулхада, энэнь хоёр дахин шахуу ехэ. Үндэр частотатай тоогуудай Ленинградай научно-үйлэдбэриин нэгэдэлэй эрдэмтэд, прокадай захил абаһан Череповецэй металлургнууд тэдэндэ туһалаа ха. Пахтааральска районой Кунград тосхондо ашаглалгада оруулагдаһан цех 30 мянга шахуу шпиндель үйлэдбэрилөө, харин тэрэ жэлдэ таба дахин ехэ иимэ продукци гаргаха хүсэтэй юм. Узбекистанай хүршэ ажахынуудтай хубаалдахадань иимэ хэмжээнэй продукци хүрэхэ байха.

МИНСК. Белоруссиин профсоюзуудай XVII съезд эндэ боложо үнгэрөө һэн. Республикын профессиональна союзуудые нэгэдүүлхэ шэнэ гуримуудые зохёожо, хүн зоной эгээл олоор хабаададаг ниитын хүдэлөө нэгэдүүлхэ гээшэ тэрэнэй зорилго болоо. Республикын профессиональна союзуудай федераци тэндэ байгуулагдаһан, гэрэнэй устав баталан абтаһан байгаа.

СЕГЕЖА (Карелиин АССР). Москваһаа ерэһэн бүлэг мэргэжэлтэд Сегежа ба Надвоица хотонуудай оршон тойронхи байгаалиин байдал шэнжэлжэ байнхай. 1200 дүрбэлжэн километр талмайтай дайдын үһые, агаарай дайдые, газарай хүрьһые, ургамалнуудые шалгаха юм.

ЛИПЕЦК. «Единство» гэһэн нэгэдэлэй эндэ үнгэргэгдэһэн регионууд хоорондын түрүүшын яармагта автомобилиин шиинэнүүд, барилгын материалнууд, прокат ба хоморой бусад эд бараан харуулагдаа һэн. 14 республикануудай, хизаарнууд болон областьнуудай хангалгын эмхи зургаануудые гэрэ нэгэдүүлдэг.

САМАРКАНД. Материальна ба оюун ухаанай үнэтэй сэнтэй зүйлнүүдые андалдан абалсажа, нэгэ нэгэнэйнгээ байдалаар һонирхохо мэдэрэл зүүнэй ба баруунай оронуудай арадуудта һэргээхэ гээшэ «Торгоной агууехэ зам»—харилсаа холбооной зам» гэһэн уласхоорондын семинарай гол зорилго болобо. Археологиин, түүхын, этнографиин талаар США-гай, Великобританиин, Даниин, Японой, СССР-эй болон бусад оронуудай мэргэжэлтэд хуралдаанда хабаадаба.

КРАСНОДАР. Кубаниин колхоз, совхозуудта барайгар хуряахадань сагай уларилай орёо хүшэр байдал һаад болоо һэн. Тиихэдэ барайгарай бүхэсоюзна эрдэм шэнжэлэлгын институдай «Красное» гэһэн үрэһэ хүрэнгэ тарижа ургуулгын ажахыда хуряалгын хүдэлмэри таһалгаряагүйгөөр ябуулагдаһан байгаа. Японһоо худалдажа абтаһан бишыхан комбайнууд тэдэниие абараа һэн. Манай Эсэгэ ороной барайгар хуряалгын машинануудтай сасуулхада, тэдэнэй шэгнүүр хэдэн дахин бага юм. Тиимэһээ ямаршье уларилда поли дээрэ хүдэлхэ аргатай. Барайгар хуряалгын хүдэлмэри түгэсхэхэ дүтэлэнхэй. Зургаан зуу гаран гектар барайгар хадагдажа сохигдоо. Нэгэндэ жэлдэ гектарһаа об центнерһээ дээшэ ургаса хуряагдаһан һаань, мүнөө жэлдэ бүри ехэ ургаса суглуулагдана.

ЛОЗОВОЙ (Харьковска об-

НОВГОРОДСКО ОБЛАСТЬ. Ленинград хотоһоо нүүжэ ерэһэн Юрий Васильевич Мурановай ажахы мүнөөдөө тиимэшье ехэ бэшэ юм. Тэрэнэй мэдэлдэ һаамхай 2 үнеэн, тугаллаха 2 гунжан, трактор үгтэнхэй.

Шэнэ түхэлэй таряашан саашадаа «Помять» совхозһоо 12 ... саашадаа һаамхай 10—12 ... барихаар хараална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ю. В. Муранов хоёр ажал тухайгаа ...

ТАСС-ай ...

Түрэл хэлэмнай — түшэг хэшэгнай

...РЯАД ХЭЛЭ ҮЗЭЛГЭ ...ХАЙ ҮШӨӨ ДАХИН

хайшан гэжэ буряад һургуулиие ород хэлэндэ оруулаа һэм гэжэ һайн һанадагби.

Тэрэ үедэ ехэхэн кампани ябуулагдаһан юм. Энэнь хадаа түрэлхидые, арад зониие тон мэхэтэйхэнээр урьхада оруулһан байна. Юуб гэхэдэ, олон зоной суглаанууд, хөөрэлдөөнүүд боложо, манай буряад үхибүүд буряадаараа ном заалгахадаа, ород хэлэ муутай үлэнэ. Тиимэһээ холын ба дүтын институтда орожо шаданагүй, бидэ хүнһөө дутахагүйбди гэлсэдэг болоно, зон тэрээндэнь этигэһэн һааб даа.

Жэшээлхэдэ, манай Хэжэнгын дунда һургуулида анхандаа 4—5 зэргэлһэн классуудай хоёрынь гү, али заримандаа гурбаниинь буряад классууд һаа, мүнөө үедэ үсөөхэн үхибүүдтэй ганса класс үлэшэнхэй байдаг. Юун болобо гээшэб гээ һаа, олонхи түрэлхиднай буряад программаар һурахада муу, үхибүүднай тулюурдана гэхэл даа.

Буряад үндэһэн хэлээ яажа алдажа байһан тухайгаа «Буряад үнэн» газетэдэ тон олон хүн бэшэдэг, олон таарамжатай зүб асуудалнуудые табидаг гээшэ. Теэд буряад хэлэеэ үзэлгэ ядарһаар даа.

Энэ асуудал аяар 80-аад оной эхеэр «Яруунадамнай ямар байнаб?» гэһэн гаршагтай Д. Д. Ошоровой статьягаар эхи табигдажа, яһала үргэн дэлисэтэйгээр дэмжэгдэһэн байна.

Буряад программаар, буряад класста һураһан үхибүүд ород класста һураһан үхибүүдһээ нэгэшье дутадаггүй, саашадаа ехэхэн амжалтатай ябадаг гэжэ хэлэхэ байнаб, энээниие баримталха олон жэшээнүүд бии байха.

Юуб гэхэдэ, буряад үхибүүднай үндэһэн хэлэн дээрээ номоо үзэхэдөө, тон һайнаар ойлгодог, үндэһэн хэлэнһээ баримталжа, бодожо үзэдэг ха юм. Ород хэлэ мэдэхэгүй гү, али муугаар мэдэдэг үхибүүд багшын хэлээшые ойлгожо ядаһаар байтараа, олон юумыень ойлгонгүй үлэшэдэг.

Зай, тиигээд нэгэ нимэ жэшээ. Хэжэнгын дунда һургуулида буряадаар һураһан үхибүүдэй дундаһаа 6 доктор, 50-аад шахуу кандидадууд гаранхай байдаг. Тиихэдэ ород программаар һурагшадай дундаһаа гараһан эрдэмтэд тон үсөөн.

Ухаан бодолнай абажа ябаһан манай хэлэнһээ дулдыдажа, дамжажа болбосорлог һэн тула бидэ, буряад зон, хэлээ мартахадаа, гүн гүнзэгы ухаан бодолоо, зохёон бүтээхэ арга боломжоёо, саашанхи хүгжэлтэеэ ехэхэнээр лэ һуладуулна ха юмбибди.

Арадта хэрэгтэй, тиимэһээ хэлэеэ мэдэхэ болохын тула ябуулагдаха асуудалнуудаар тон эршэтэй хэмжээ абаагүй һаа, саашаа зүб мүрөөр ябахагүй гэжэ хэлэмээр.

Имэрхүү хэмжээнүүдые абаа һаа, буряад хэлэнэй хүгжэлтэ саашаа ябаха аа гү гэжэ һананаб:

1. Бүхы хүүгэдэй саадуудта буряад хэлэн дээрэ зааха программаар хүмүүжүүлгын-гээ хүдэлмэриие ябуулха тон шухала. Мүнөө үедэ тиимэ программа үгы гэжэ тэмдэглэхэ ёһотой, тиимэһээ ород программаар ябадаг.

2. Буряад классуудта бүхы предмедүүдые түрэлхи хэлэн дээрэнь 8-дахи класс хүрэтэр зааха.

3. Буряад хэлэн дээрэ үхибүүдэй болон зоной һонирхожо уншаха урданай номуудые, үльгэр түүхэнүүдые хэблэжэ гаргаха, хэрбээ мүнгэнэй дутаа һаань, гүрэнэй тэдхэмжэ үгэжэ байха. Энээниие Буряадай номой хэблэлдэ шангаар даалгаха.

4. Ород классуудта һурадаг буряад үхибүүдтэ түрэлхи хэлыень заалгые ёһын тэдыдэ бэшэ, үнэн дээрэнь ябуулха. Заадаг багшанарай, һургуулиин ударидагшадай уялга, харюусалга тон дээшэлүүлхэ, ходо шалгажа байха.

5. Телевидениидэ буряад дамжуулгын сагые ута болгохо. Телевидениин буряад редакциие үргэдхэхэ.

6. Манай ниислэл хото болохо Улаан-Үдэдэ буряад һургуулинуудые нээхэ.

7. Буряадай гүрэнэй багшанарай институтда буряад хэлэ заалгын факультедтэ революциин урдахи байһан литература үргэн дэлисэтэйгээр шудалуулха.

8. БНЦ-гэй эрдэмтэдэй болон бэшэшье эрдэмтэдэй бэшэһэн ба буряад урданай эрдэмтэдэй, зохёолшодой бүтээлнүүдые дэлгэрэнгыгээр хэблэжэ гаргаха.

9. Буряадай уг гарбал, урданайнь заншал, ёһо гурим, наадануудаа, дуунууд тухайнь толилжо, үргэн ниитэдэ дамжуулжа байха. Энээниие һэргээхын түлөө ажал ябуулха, хуушан монгол хэлэ бэшэг шудалдаг болохо.

10. Буряадай ССР-ые Буряадай Верховно Соведэй сессиин тогтоолоор БМССР гэжэ нэрлэхэ, райониие аймаг гэхэ.

Имэрхүү бодомжонууд ганса минии һанаанда ородог бэшэ, олон зон хэлсэжэ ябадаг, танай газетэдэ бэшэжэшье байдаг.

Энэ хэлэгшэ мэдүүлгэнүүд соо ороһон юумын заримаиниинь бүтэжэ эхилээ һаа, хэрэгнай ябаха ха юм гэжэ һанаха байнаб.

Д. БАЯРТУЕВ.
Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша.
Хэжэнгэ.

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ҺАЙНДЭР

Барханай дунда һургуулиин хүбүүд, басагад бултадаа намарай ой соо һэйндэрээ үнгэргэхэеэ ошоо һэн. Ой соо ёгаар һайхан, алтан шара набшаһан хүнжэлөөрөө газарнай бэеэ хушанхай.

Һайндэр эхилбэ. Һургуулиингаа огород дээрэ ажаллаһан пионернүүд, октябрятанууд шагнагдаһан байна. Энэ манай огород Хурамхаанай аймаг соо эгээл ехэ гэжэ тоологдодог юм. Мүнөө жэл эндэ капуста һайн ургаа, элбэг ургаса хуряагдаа. Бэлдэһэн эдеэнэйнгээ зүйлнүүдые классууд стол дээрэ табижа, ургаса таряан, алтан намар тухай ирагуу һайхан дуунуудые дуулажа, һайндэрээ үргэлжэлүүлээ бэлэй.

Тиихэдэ 9—11-дэхи классуудай һурагшадые Ленинэй нэрэмжэтэ түрэл колхоздоо зундаа туһа хүргэһэнэйнь түлөө сэнтэй бэлэгүүдээр колхозой һайндэртэ шагнаха юм. Колхозой ургаса хуряалгын һайндэртэ бүхы нютагаймнай зон сугларжа, бүришье гоё болохо.

Радна ЕШОНОВ,
11-дэхи классай һурагша.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудһаа

Цыремпил ДОРЖИЕВ

АГНУУРИ

(Повестьһоо хэһэгүүд)

Манай Буряад орондо ямар ан арьятан амидардаггүй гээшэб даа? Бултыень нэрлэхэ болоо һаа, хоёр гарай хурганууд хаанашье хүрэхэгүй. Үшөө хэдэн дахин дабтажа хуруунуудаа дараха болохобди. Тиимэ. Теэд би мүнөө ангууд тухайшье, тэдэниие олзоборилдог суутай, мэргэн, түргэн ангуушад тухайшье хэлэхэ гээ бэшэб. Харин манай ажаһуудаг багахан һууринда болоһон, юрэдөөл, нэгэ имэ жэгтэйхэн агнуури тухай хөөрэжэ үгэһүүб.

Зай, шагнагты даа...

ҮРМЭ НЮТАГ

Гурбан зүгһөө үндэр, набтар хадануудаар хүреэлэгдэһэн нютаг. Энэ Үрмэ гээшэ. Урда зүг тээшээ хуудам үргэн тала дайда болошодог. Сэхэ баруун, баруун-урда зүгһөө херьялхадан урдажа ерэһэн хоёр горхон адагтаа ниилэжэ, хииругу дошхон урасхалтай Химнэ голдо шудхадаг.

Эндэхи хүнүүд Үрмэ нютагһаамнай үзэсхэлэн гоё һайхан газар үгы гэжэ тоолодог. Тиимэшье байнгүй яахаб даа. Хэншье, хаанахишье хүн байг — өөрынгөөл төрэһэн нютагые абан ехээр һайхашаажа, тон ехээр дурлажа ябадаг гээшэ бэд даа.

Найматайхан Мэргэн мүн лэ тиимэ юм. Хүбүүнэй абань ой модоной ажахыда, эжынь сагай уларил шэнжэлдэг станцида хүдэлдэг. Энэ станци һууриһаа хажуу тээ нэгэ модо болохошьегүй зайда, Юрөө горхоной эрье шадар онсогойхон һууриженхай. Эндэ залгаа гэр бии. Нэгэ хахадтань эдэнэйхи байрладаг. Нүгөөдэ хахадтань — элдэб түхеэрэлгэнүүд, приборнууд тодхсотой. Мүн газаагуураше тусхай түхеэрэлгэнүүд бии. Мэргэнэй эжы, үшөө хоёр хээтэйнэр эндэ һэлгэжэ хүдэлдэг.

Һургуули таранхай. Сентябриин нэгэн болотор үшөө үдэ даа.

Мүнөө зунай түлэг хаһа.

ДАЛЬБАРААНУУД ЯАШООБ!

Үдэ багта нэрэн улам шангаар шарана.

Эжынгээ ажаллажа байһан гэртэ орохо гэжэ һанаһан аад, Мэргэн болибо. Тойбо хэһэнэй хэрэггүй. Теэдшье эжынь хүбүүнэйнгээ ганса нэгэн ороходонь:

— Юундэ ерээбши? — гэдэг. — Эндэ шинии хэхэ юумэ үгы. Ошо даа.

Зүгөөргүй халуудаһан тахяанууд гэрэй арвар һүүдэрлэн, амаяа ангайлгажархёод, шорой үрхируулэн нарбагашанад.

— Амантнай ангашоо. Зада халуудашоот, — гэжэ дуугаран, хүбүүн тэдэниие үрхирсэ үргээжэрхибэ. — Горхон дээрэ ошожо уһа ууггы. Һэрюусэгты.

Һэшье даа, тахяанууд юун хүнэй үгөөр болохоб. Уйгаргүй хашхаралдан, иишэ тиишээ таран гүйлдэшэбэ.

Үхибүүдтэй нэгэ бага наадаад ерэхэеэ айлнууд тээшэ ябантараа:

— Ээ-э, мартааб, — гэжэ тэрэ өөртөө дуугаран, малай байра тээшэ ошобо.

Үбэлэй хүйтэн сагта үнеэ, хонидоо хаадаг дулаан зэмьеэ. Зосоонь амяарлаһан таһалганууд. Нэгэ булангдань бүришье ехээр дулааажа хэһэн хурьгадай байдаг бүтүү хүхүүр. Энээн соо нэгэ тахяа үндэгэ дараа юм. Заахан, хөөрхэн гэгшын дальбараанууд гараһаар хоёр хоноо.

— Дальбараануудта эдюулхэ жэжэхэн шара будаа табаг соо хэжэ барьяад, набтархан үүдыень нээжэ, тэрээн руугаа мүлхиһөөр оробо. Онигор заахан сонхоор бүүдэгэр гэрэл нэбтэрнэ. Хүбүүн гартахяа газарта табяад:

— Дииб, дииб, — гэжэ дуудаба. — Дииб, дииб.

Углууда дальбараануудаа дараад пүсхыжэ һууһан тахяа «ког-ког» гэһээр наашаа болоно, хэды-эды тоншосогоогоод, үринэрээ дуудан, хоёр даляа хүрхылгэн тухашарна.

Байһаар Мэргэнэй нюдэн бүрүүлдэ дадажа, дальбараануудые тоолоjо захалба.

— Нэгэ, хоёр...

Үү-еэ, бэшэнь хаана гээшэб? Үсэгэлдэр арбан гурба байгаа һэмнай.

— Нэгэ, хоёр...

Оройдоол хоёр дальбараа эхынгээ ойро борсогонон үрбэгэшэнэ. Хүбүүн гайхалга баран, иишэ тиишээ анхаралтайгаар харана. Элэ хоёрһоо ондоо дальбараа обёорогдоногүй. Али үхэшоо гээшэ гү? Иигэжэ муугаар һанаад, бүрүүл уйтан байра соогуур мүлхин, гараараа таемга газар, мүн углуугаар һабардаба. Үгы даа, үхэшэһэн нэгэшье дальбараа байбагүй.

— Нэгэ, хоёр...

Гайхалтай!

Хүбүүн һөөргөө мүлхижэ гараад, гэр тээшээ гүйшэбэ.

— Эжы-аа, эжы!

— Юуб даа?

— Би дальбараануудтаа эдихэ юумэ үгөөб.

— Бэрхэш даа!

— Үсэгэлдэр арбан гурбан дальбараа һэмнай?

— Тиимэ даа.

— Теэд мүнөө оройдхоноол хоёр дальбараа эхэтэеэ байнал.

— Бүтүү байра соо байһан тэдэ яашахаб даа. Тэндэшни харанхышаг. Обёороогүй ааб-зааш даа.

— Би хуу хараа б. Хэдэн дахин тоолооб. Теэд хоёрхон зандаал байна.

— Байза, хүбүүмни, юугээ хэлэнэш даа? Хоюулан ошожо тоолоё.

Эжынь хажуу талынь үүдэ хаагаад, дээдэхи хабхагыень үргэжэ гарай фонарьяар гэрэлтүүлбэ.

— Нэгэ, хоёр...

Хоюулан гайхангяар нюур нюураа харалсажа зогсобод. Тиигээд эжынь:

— Ши үсэгэлдэр эдихэ юумэ үгэхэдөө, магад, үүдыень хаахаяа мартаһан байгааш? — гэбэ. — Тиигээд дальбараанууд газаашаа гарашоо аалам?

— Үгы-ы, — гэжэ Мэргэн толгойгоо һэжэрбэ. — Би бүхөөр хаагаа һэм.

— Али энэ байрань нүхэтэй, забһартай юм гү? — гэбэ эжынь. — Һайса хараялши даа.

Эхэ хүбүүн хоёр байра тойрон һайсахана шэншэлбэд. Дальбараагай хабшуулдажа гараха нүхэнһөө байха, хорхойшье гулдиржа орохоор забһар үгы.

Теэд дальбараанууд яашаба гээшэб? Бүри гайхалтай!

Үүдыень бүхөөр хаажархёод, тэдэнэр гэр тээшэ ошобод.

ҮГЛӨӨДЭРЫНЬ

Мэргэн үглөөгүүр һэриһээр:

— Эжы, би тэдэ хоёр дальбараадаа юумэ эдюулхэмни, — гэбэ.

— Үсэгэлдэр табижа үгэһэн будааешни дууһаагүй ёһотой. Харин гүйхэн баанха соо уһа хэжэ үгөөрэй.

Хүбүүн консервын баанха соо уһа хэжэ барьяад ошоһон аад, уданшьегүй амидашанхай юумэ гүйжэ ерэбэ.

— Тэрэ тахяамнай оройдоол гансаарханаа үлэшоод байнал.

— Тэдэ хоёр дальбараань үгы аал?

— Нэгэншье үгы.

— Энэ юугээ хэлэнэ гээшэбши?

Һаһа хоюулан тиишэ ошобод. Боро тахяа далинуудаа хүрхылгэжэрхёод амаргүй сухалтай юумэ байра соогуураа ябуултана. Шангаар дуу гарана. Газар һабардана. Ехэл хараал-шэрээл болоно гэжэ абаһаар ойлгохоор.

— Энэ яапан жэгтэй юм бэ?.. Би юушье ойлгоногүйб. Бүтүү байра соохи дальбараанууд яашаха ёһотой юм? — гэжэ эжынь ехээр гайхана. — Тэдэнэй гаража ошохоор тиимэ нүхэ, забһаршье үгы ха юм.

— Али хүн хулгайлаа гээшэ гү?

— Энэ юугээ хэлэнэш даа? Тиимэ юумэн гэжэ байхагүй. Үлүү юумэ дуу бү гара, хүбүүмни.

— Ангирнууд дальбараагаа эдижэрхидэг юм гэжэ би дуулаа һэм. Энэ тахяамнай, магад, тиигээ гээшэ гү? — гэжэ Мэргэн бүришье тэнэг юумэ хэлэжэ, эжынь сухалдашаба.

— Энэ шинии ухааншни бараг юм бэзэ?

— Бараг... Яагаашьегүй.

— Теэд юун гээшын эрьюу юумэ дуугарнаш? Ангирнуудай дальбараагаа эдижэ байхыень хэн, хэзээ хараа юм бэ? Ошожо ерэхэдээ, тахяамнай тиигээ гээшэ гү гэхэдээ, мүншье бүтэхэгүй юумэ хэлэнэш даа.

Гэр тээшээ ошожо ябахадаа Мэргэнэй:

— Тэрэ тахяамнай гансаарханаа тэндээ байха юм гү? — гэхэдэнь, эжынь:

— Газаашань гаргажархи даа, — гэбэ.

Хүбүүн гэдэргээ бусажа, үүдыень сэлеэд:

— Дииб, дииб, — гэжэ тахяагаа дуудаба. — Дииб, дииб. Гансаарханаа тэндэ бү бай даа. Дииб, дииб...

Тахяагай гараһан хойно, хүбүүн тэрэ байра руунь шурган оробо. Үүдэниинь нээлгээтэйшье һаа, зосоонь бүрүүл. Хоёр гараараа дээдэхи хабхаг нээхэдэнь, тэрээн соонь бүри һаруул болошобо. Хёрхоор хараашална. Үгы даа, үхэһэншье, юумэндэ хабшуулдашаһаншье дальбараа байхагүй. Нэгэшье тэмдэг, сараагүйгөөр арбан гурбан дальбараа яашаба гээшэб?

АБАНЬ ТАЙЛБАРИЛЖА ҮГӨӨ

— Аба гэртээ ерээгүй гээшэ гү?

— Үдэшэлэн, шинии унтаһан хойно ерэһэн аад, үглөөгүүр бүри эртүүр ябаа. Хүбшэдэ, холо даа, ехэ түймэр унтараахаяа хүнүүд ошоо.

— Хэзээ ерэхэб?

— Бү мэдэе. Хэдэн хоног ябахал гүбэ даа. Ехэ түймэр сараха гээшэ тиимэ амархан хэрэг бэшэ бшуу.

— Үгы болошоо гэжэ абада хэлээ гүш?

— Юу?

— Дальбараамнай булта үгы болошоо гэжэ.

— Хэлээ һэм.

— Теэд аба юун гээб?

— Балайшье хэрэгсээнэгүй һэн. Харха гү, алишье гэбэл шара үен барижархёо ёһотой гэнэл һэн. Абашни иигэжэл тайлбарилаал даа.

— Ямар муухай амитад гээшэб? Тэдэнэр лэ дальбараамнай дууһан барьяа. Лаб тиигээ.

— Хэн мэдэбэ даа. Тиижэшье болоо юм бэзэ.

— Би хархые хараа һэм. Эжы, тэрэ шара үен гээшэ ямар амитан байдаг юм бэ? Би хаража үзөөгүйб.

— Тэрэниие нютагай зон бүдүүн хүзүүн гэдэг. Ехэл мяхашаа, шуран, солбон амитан гэлсэдэг. Хархашье өөрэгүйл тиимэ.

— Би тэдэниие алахаб.

— Хайшан гэжэ алахашни гээшэб? Орхи саашань.

— Хайшаншье гэжэ һаань, алахаб, — гэжэ Мэргэн үгээ үгэбэ.

БЭДЭРЭЛГЭН

Нэн түрүүн тэдэнэй байрые олохо хэрэгтэй. Байдаг нүхыень лэ олоо һаа, дүүрээ. Хабхаан гү, али урьха табиха хэрэгтэй. Тиибэл тэдэ баригдахал байха.

Мэргэн малайнгаа байра тойрон халаахай, шаралза, үрмэдэһэн соогуур удаахан түйргэбэ. Тиигээд харшын арада обоолоотой хуушан һургаагууд доогуур малтагдаһан багахан нүхэ обёоржо, үмхиржэ эхилһэн һургаагуудые иишэ тиишэнь онгиргобо. Тэндэһээнь хоёр хулгана гараад, бурд лэ гэжэ хайшаашьеб зугадашаба.

— Хулгананууд дальбараа барижа эдидэггүй. Дниилэхэшьегүй. Даншье һаа заахан амитад даа, — гэжэ тэрэ гансааран дуугарна. — Эндэ ондоо юушье үгы.

Тээ саанахана нэгэ ехэшэг нүхэ оложорхибо. Һэхэржэ һуугаад, тэрэнээ һайса адаглана. Ямар амитанай нүхэн бэ? Зумбараанай гү? Али, магад, охотноооной байгаа аалам? Харха гү, үгышье гэбэл бүдүүн хүзүүнэй байра гэжэ лаб элирүүлхын аргагүй.

Мэргэн тэрэ нүхэн руу орохоёо һанаһан юумэдэл хэбтээд, амһарыень бүглэн шэхэеэ табижа, амияа дараад шагнаархана. Тэндэһээнь ямаршье абяан гаранагүй. Үрөөһэн түриинь үбдэгөө хүрэтэр шамагдашаһан байжа, нэгэ таршаа нюсэгэн булшан дээгүүрнь ябана. Үрэбтэр шэнги арзагар шэрүүн хулнүүдэйнь хэды гэжэгэнтэйшье һаань, тэрэ хүдэлэнгүй тэсэжэ шадана.

— Һай!.. Мэргэн!

Энэ Энхэ-Булад нүхэрни гэжэ хоолойгоорнь абаһаар танибашье, зүгөөр хүдэлбэгүй. Абяашье гарабагүй.

— Энэ ши, Мэргэн, яагаабши? — гэһээр нүхэрынь дүтэхэнэ ерэжэ зогсошобо. — Унташоо гээшэ гү? Али...

Мэргэн үрөөһэн гараа халта өөдэнь үргэжэ, долёобор хургаяа ёдойлгоод, «ааляар» гэһэншүү тэмдэг үгэбэ.

— Үхэшоогүй, — гэжэ Энхэ-Булад һанаагаа амарангяар гүбэд гэжэ дуугараад, дүтэхэнэ ногоон дээрэ һуушаба. Гайхангяар нүхэрөө адаглан харана.

Нүгөөдэнь үшөө нэгэ бага тэрэл шэгээрээ хэбтээд:

— Фу-үү! — гэжэ одоошье өөдөө үндыбэ. — Ши юундэ намда тойбо хээбши?

— Яахадаа тойбо хээ гэжэб даа?

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

...УШАН ХЭЛЭ БЭШЭГЭЙ ХЭШЭЭЛНҮҮД

XXXIV

иин буйу ном унгшидаг амой. Үдэши кинуа буйу тийатартур очидаг амой.

Ажил-ун эдүра би эртэ босчу, нигур гар-ийан угийагад, үрлүгэн-ү хогола сургагули-йин хоголан-у газартур идэдэг амой. Сургагулидур-ийан заримдаган найман цаг хагас-тур ирэдэг амой. Ман-у кичийэл үрлүгэн-ү йисүн цаг-тур экилэгэд, орой-йин гурбан цаг-тур тэгүсдэг амой.

Би одуа монгол-иийар унгшижу чидаху болба. Кичийэлийан би унгшилга-йин газар-тур бэлэдкэдэг амой. Одуа би монгол ном бүгэд сокин сайин унгшиху боложу байимой.

Ном унгшибасу эрдэм оломуй, мал харабасу идэгэ оломой.

...«ЭДИР БЭЛИГТЭНЭЙ ЖАСА»

Мүнөө үедэ Сибирьтэ эдир бэлигтэниие хүмүүжүүлхэ талаар байдал яяха аргагүй хангалтагүй юм. Сибириин, Алас-Дурна хизаарай, Казахстанай ба Дунда Азиин республикануудай хото городууд болон һуурин тосхонуудай 150 шахуу үхибүүдэй һурадаг Новосибирскын хүгжэмэй тусхай һургуулида классууд, инструментнүүд ехээр дуталдадаг, һургуулиин интернат соохи байдал эрилтэдэ хүрэдэггүй юм.

Эдир скрипачнууд Вадим Репин болон Максим Венгеров гэгшэд улсхоорондын ба бүхэсоюзна конкурснуудай лауреадууд болонхой, тэдэниие дэлхэйн эрхим һайн сценэнүүд дээрэ бэлиг шадабарияа харуулхыень уридаг.

Новосибирскын горгүйсэдком, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин институдууд, зохёохы ажалтанай эмхинүүд Сибириин «Эдир бэлигтэнэй жасада» мүнгэ түрүүлэн оруулаа һэн.

ТАСС • АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

НЬЮ-ЙОРК. Архи үсөөн уудаг гү, али огто уудаггүй хүнүүдтэй сасуулхада, ходо архи уудаг хүнүүдэй дунда 65 хүрэнгүй наһа бараха ушарнууд һураггүй олон байна. Алкоголизмтай холбоотой асуудалнуудые шэнжэлхэ талаар национальна институдай үнгэргэһэн шэнжэлэлгэһээ имэ тобшолол хэгдэнэ.

США-да 1986 ондо хүнүүдэй үхэһэн тухай мэдээнүүдэй үндэһөөр хэгдэһэн шэнжэлгын ёһоор, 65 хүрэнгүй наһа бараһан бүхы эрэшүүлэй 42,3 процентнь үдэр бүри хоёр рюмкэ архи уудаг, харин 22,4 процентнь архи уудаггүй байгаа. Тиихэдэ эхэнэрнүүдэй дунда эдэ тоонууд тус тустаа 40,7 ба 13,2 процент болоно.

Эльгэнэй цирроз хадаа архи уудаг хүнүүдэй эртэ наһа баралгын гол шалтагаан болодог байна.

ПРАГА. ЧСФР-эй федеральна суглаанай арадай палатын ба национальностьнуудай палатын хамтын сесси дээрэ Чехословакиин засагай хуулиин дээдын зургаанай депутадууд гүрэнэй шагналнууд тухай хуули баталан абаба. Социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ бии болгогдоһон бүхы орденуудые, медальнууд болон хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые болюулха гэжэ документээр хараалагдана. Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ, Клемент Готвальдын, Пялта түгэс февралиин орденууд үнгэрһэн жэлнүүдтэхи габьяануудай гэршэ баримта болоно. 50 гаран жэлэй саада тээ бии болгогдоһон Сагаан арсаланай орден лэ үлөөгдэбэ.

УЛААН-БААТАР. МНР-эй гүрэнэй прокуратурын онсо шухала хэрэгүүдэй талаар мүрдэгшэ Г. Уранцэцэгтэй газетын корреспондентын хэһэн хөөрэлдөөн правительствын «Ардын эрх» газетэ һая толилһон байгаа. Прокуратурын зүбшөөлөөр газетэ тогтоогдоһон зарим баримтануудтай уншагшадаа танилсуулба. Тэдэнь Ю. Цеденбалай, тэрэнэй һамганай, мүн тэрэшэлэн дүтынь хүнүүдэй ажал ябуулгатай холбоотой юм.

МНРП-гэй онсо съездын байгуулһан тусхай комисси МНР-эй партиина ба гүрэнэй урданай хүтэлбэрилэгшэ Ю. Цеденбалай болон тэрэнэй дүтын хүнүүдэй ажал ябуулгада политическэ сэгнэлтэ үгэһэн, партиһаа гаргаха хүрэтэр шанга шиидхэбэринүүдые тэдээн тушаа абаһан гээшэ. Гэбэшье засагаа хэтэрүүлжэ, хүндэ ямбатай байжа, гүрэнэй зөөридэ хэһэн хохидолой хэмжээе тодорхойлхо хэрэгтэй гэжэ газетэ бэшэнэ.

ВАРШАВА. Польшодо түлишын розничнэ сэнгүүд дахин дээшэлбэ. 94 гэһэн октанова тоотой нэгэ литр бензин 3,2 мянган злото байгаа һаа, 3,7 мянгата (2,6 түхэриг) болобо. Дизельнэ түлишын, зарим сортын техническэ тоһоной сэнгүүд баһал нэмээ.

Түлишын сэнгүүдэй дахин нэмэһэнэй шалтагаануудые тайлбарилха зуураа, тэдэнь дэлхэйн дэлгүүр дээрэ нефтиин сэнгүүдэй бүхыдөө дээшэлэлгэтэй, Иргатай болон Кувейттэй экономическа харилсаа холбоо болюулалгатай холбоотой юм гэжэ Польшын хэблэл онсолон заана.

Соёлой һонин

Ариг сэбэрэй, арюун һайханай түлөө

«ГАЗАР дэлхэйн, уһан булагуудай, агаар тэнгэриин арюун сэбэр байхын түлөө» гэһэн уряа доро Башкирай ниислэл Уфа хотодо автономито республикануудай, областьнуудай ба округуудай совет эстрадна дуунай бүхэроссин конкурс болоһон байна. Энэ конкурс хадаа РСФСР-эй Соёлой министерствын, РСФСР-эй Композиторнуудай холбооной ба Башкирай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үүсхэлээр зарлагдаба. «Агидель-90» гэжэ нэрэтэй энэ конкурсдо РСФСР-эй хото городуудай, онсолбол, Уфагай, Томскын, Улаан-Үдын, Нефтеюганскын, Чечено - Ингушай хамтадаа 40 дуушад хабаадаа.

Олониитын зүгһөө тоогдодог, нэрэ хүндэтэй энэ конкурсдо манай дуушан Андрей Чимитдоржиев хабаадалсаба. Композиторнууд Анатолий Андреевэй, Сергей Манжигеевэй, Даша-Дондок Жалсараевай дуунууд, мүн буряад арадай дуунууд конкурсантын репертуарта ороһон юм. Андрей Чимитдоржиев амжалтатай һайнаар дуулажа, жюрин анхарал татаа гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, лауреат болоошьегүй һаа, конкурсын дипломдо хүртэбэ бшуу.

Д. ДАМДИНОВА,
дуунай багша.

МОНГОЛ ОШОХЫНГОО УРДАХАНА

Закаменск хотын соёлой байшанда «Захаамин» ансамбль, мүн зарим совхозуудһаа уран һайханай бүлгэмэйхид, Зэдын комбинадай фольклорно «Беседушка» ансамбль, Захаминай арадай театр зүжэг, концерт харуулба. Мэлэһээ Доржима Галсанова буряад ба монгол дуунуудые сэдьхэл зүрхэ баясуулмаар дуулаба. Артем Ринчинов гоё хоолойгоор Ю. Ирдынеевэй, монгол композитор Батсүхын дуунуудые гүйсэдхэбэ. Дүтэлүүрэй хүбүүд, басагад хүнгэн солбоноор элдэб хатар наадаба. «Захаамин» ансамбль олон дуу, хатар Н. Тарбаев түрүүтэй ульгам зөөлэнөөр, сог залитайгааршье дуулаба, хатарба. Е. Жапова, С. Бадмаева илангаяа һайханаар хангюурдаба. Үнинэй дуушан Нина Лубсанова бэлиг түгэлдэрөөр монгол, буряад дуу уянгатуулаа. «Беседушка»—эндэ Мария Сенникова илгарма бэлигтэй байба. Нэрлэбэл, «Хүлеэгээрэй», «Аха нютаг», «Зугаалай», «Гайхамаар», «Хангай», бусад дуунууд ханхинаа. Тэдэнэр коряк, яхад, буряад, монгол, молдаван, украин хатарнуудые шадамар бэрхээр хатараа. Монгол арад манай артистнуудые хүндэтэйгөөр хүлеэн абажа, һонирхон харахань лабтай. Эдэнэртээ амжалта хүсөөд, һайн ябажа ерэхыень үреэе.

С. ЦЫБЕНОВ.

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ ЗАЛУУ ХАЛААН

Һаяхан Нарһатын соёлой байшанда районой эмхи зургаануудай, предприятинуудай түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар мэргэжэл олгодог училищинуудай 50 жэлэй ой үнгэрбэ. Тайзан дээрэ президиумдэ һуугшадай дунда СССР-эй ба РСФСР-эй профтех-һуралсалай отличнигууд Г. П. Алексеев, Н. И. Григорьев, Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша К. А. Жамсуева, РСФСР-эй профтех-һуралсалай габьяата багша, ветеран Н. А. Рыбко, Д. Г. Нимаев гэгшэдые харанабди.

Нарһатын 31-дэхи училищиин директор Ц. Ц. Намжилов элидхэл хэлэбэ.

Элидхэлшэ Ц. Ц. Намжилов тобшо тэдыгээр училищиингаа гараһан замые дурдаба:—«Манай райондо 1963 оной июлиин 5-да Хориин 19-дэхи училищиин филиалай үндэһэ һуури дээрэ мэргэжэл ололгын училищи нээгдэһэн юм. Түрүүшын директорээр Даба Цыденович Нимаев томилогдоо һэн. Тиихэдэ, һая тогтоһон хүдөөгэй училищида, мүн дүршэл багатай директортэ, багшанарташье хүндэшэг байгаа һааб даа. Тиигэбэшье гэдэргээ сухарингүй, хамсы шуужа, хам оролсожо, эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хэгдэһэн байгаа. Түрүүшэгээр эмхидхэлэй бүхы юумые —өөһэдөө улаан гараараа шахуу түлеэ залһаа ойһоо отолжо асардаг, шабар шабха болоһон хорёо хотынгоо газаа досоогүй элһэ шорой, шулуу адхажа тарааха, хүбхэ асаржа хамтын байрануудые шэглэхэ гэхэ мэтэ ажал ябуулаа.

Эгээл эхин дээрэнь ажаллаһан Н. Намсараева, К. А. Гительман, А. А. Куликова, М. С. Минеева гэгшэд ехэхэн хэрэг бүтээһэн байна. 1993 ондо манай районой училищи гушан жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэ байна. Энэ гушан жэлэй хугасаа соо 4000 элдэб мэргэжэлтэд бэлдэгдээ. Һуралсалай 300 гектар талмайда обёос, хара тарян, хартаабха, огородой бэшэшье эдеэн тариграна, хойто жэл олон жэлэй ногоон таригдахаар хараалагдана.

Мүн ажалай ветеранууд Н. И. Григорьев, Н. А. Рыбко, ГАИ-гай ахалагша инспектор В. Куликов (анхан эндэ һуража, жолоошоной мэргэжэлтэй болоһон, һүүлдэнь заочноор Саратовай ГАИ-гай дунда һургуули дүүргэһэн), районой арадай эрдэм һуралсалай таһагые даагша Д. Ц. Цыдыпова гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Нарһатын 31-дэхи училищида дүй дүршэлтэй, нэрэ солотойшье багшанар, мастернууд, хүмүүжүүлэгшэд олон. Нэрлэбэл, СССР-эй ба РСФСР-эй профтех-һуралсалай отличнигууд Г. П. Алексеев, Н. И. Григорьев, Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша К. А. Жамсуева, ахалагша багша Ц. Б. Балданова, багша-методист С. А. Егорова, мастернууд И. С. Рудкин, В. Т. Мерхинов, С. Ш. Хамнуев гэгшэд болоно. Мүн ветерануудһаа дүй дүршэлыень халан абажа, ажалай жэшээ харуулжа ябаһан, хэшээлнүүдтээ шэнэ онол арга хэрэглэжэ, хэшээлһээ гадуурхи хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр оролдодог дундашье наһанай багшанар хүдэлнэ. Жэшээлбэл, тоо бодолгын багша М. Н. Шагдаров, ород, буряад хэлэнэй багша Б. Ц. Номтоев, сэрэгэй хэрэгые заагша А. Н. Кузнецов гэгшэд болоно.

Суглаанай түгэсхэлдэ эрхим дүнгүүдые туйлаһан ажалай түрүүшүүлдэ үнэтэ бэлэг сэлэгүүд барюулагдаба.

Тайзанай урда жэрысэ зогсоһон 1-дэхи курсын һурагшад училищида ороһоной баяр ёһолол болгожо, 2-дохи курсынхидай мүр дээгүүр улаан лентэнүүдые зүүлгэбэ.

Һүүлээрнь соёлой байшангай болон СПТУ-гай дуушадай хүсөөр хамтын концерт болобо.

Д-Н. ХАЛХАРОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ШЭНЭ ЭРХЭ БАЙДАЛДА

Октябриин 18-да, 19-дэ Москвада Россин Федерацида хэблэгдэдэг уран зохёолой, ниитын-политическэ журналнуудай ахамад редакторнуудай зүблөөн болобо. Тэрээндэ манай «Байгал» журналай ахамад редактор, уран зохёолшон С. С. Цырендоржиев хабаадалсаба. Хөөрэлдөөнэй гол шэглэл гэбэл, дэлгүүрэй экономикын оршон байдалда журналнуудай хүдэлмэри ябуулга болоно.

Хэнэйшье мэдэһээр, ерэхэ жэлһээ «Байгал» журнал бэеэ дааһан эрхэ байдалда хүдэлжэ эхилхэнь. Тиимэһээ журналайнгаа удха шанарые дээшэлүүлхын, уншагшадаа олон болгохын тула нэн түрүүн буряад, монгол угсаатанай түүхэдэ, уг изагуурта хабаатай зохёолнуудые хэблүүлхэ шухала гэжэ ойлгохоор. Журналай түсэбтэ иимэ зохёолнуудай хэраалагдаһаниинь лабтай.

Декабрь һарада Россин Федерациин Уран зохёолшодой холбооной ээлжээтэ съезд үнгэрхэ юм. Дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда ямар аргаар хүдэлхэб гэһэн асуудал съезд дээрэ гол асуудалнуудай нэгэн байха ёһотой.

Манай корр.

ДҮЙ ДҮРШЭЛТЭЙ МЭРГЭЖЭЛТЭ

Елена Петровна Степанова Бэшүүрэй ЦБС-тэ библиографоор хэдэхэн жэл соо хүдэлжэ байна. Тиигэбэшье яһала дүй дүршэлтэй болонхой. Библиографой хүдэлмэри тиимэшье хүшэр хүндэ гэжэ һанахаар бэшэ бээ. Гэхэтэй хамта сүлөө саг огто байдаггүй юм. Жэшээнь, олон мянган номуудай картотекэ табиха, бүридхэхэ талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэгдэдэг.

Мүнөө үедэ Е. П. Степанова Зүүн Сибиириин гүрэнэй соёлой институдые заочноор дүүргэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. П. Степанова.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Ф СП-1

Министерство связи СССР «Союзпечать»

АБОНЕМЕНТ на газету 50901 (индекс издания)

«Буряад үнэн» Количество комплектов:

на 19 91 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда (почтовый индекс) (адрес)

Кому (фамилия, инициалы)

ДОСТАВОЧНАЯ КАРТОЧКА

ПВ место литер на газету 50901

«Буряад үнэн»

Стоимость: подписки ___ руб. ___ коп.; переадресовки ___ руб. ___ коп. Количество комплектов:

на 19 91 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда (почтовый индекс) (адрес)

Кому (фамилия, инициалы)

Ерэхэ жэлэй газетэ, журналнуудта захил хэлгын шиидхэхы шата оробо гэшэ. Энэ талаар нилээд үргэн хөөрэлдөөн болоо, һанамжа, дурадхалнууд сруулагдаа. Юумэн элирээ гэжэ һанагдана. Теэд захил хэлгын бодото дүнгүүдые харахада, һанаа зобооһо баримтанууд олон байна бшуу.

Октябриин 10-най мэдээгээр, бүхыдөө республика доторнай «Буряад үнэн» газетэдэ 1767 хэһэг захигдаад байна гэжэ «Союзпечать» предприятиин тоо бүридхэл харуулна. Бүхы районууд сооһоо эгээл олоор—400-гаад хэһэг захиһан Хэжэнгын райондо эмхидхэлэй, ойлгуулламжын хүдэлмэриин ябуулагдажа байһые элеэр харуулна ха юм. Гэбэшье олонхи районуудай байдал иимэ бэшэ

Илангаяа Захааминай, Түнхэнэй, Яруунын, Баргажанай, Сэлэнгын, Ахын районуудта захил хэлгэ эмхидхэхэ хүдэлмэри һулаар табигдаһанхай ха гэһэн тобшолол хэхэ үндэһэ баримта үгэнэ. Жэшээнь, урдань жэлдээ мянгаад хэһэг абажа байһан Захааминай ажалшадэй орсйдоол 156-ниинь, Сэлэнгын райондо—67 хүн, Түнхэнэй райондо—арай гэжэ 57 хүн манай газетэдэ захил хээд байна.

Шэнжэлжэ үзэхэдэ, албан зургаанууд захил багаар хэһэн байна. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй райондо оройдоо 8 хэһэг захигдаһан байна бшуу. Теэд энэ райондохи буряад һууринуудта хэды библиотекэ, клубууд, улаан булангууд, һургуулинууд бии гээшэб?

Саг ошожол байна. «Буряад үнэн» газетэдэ захил хэлгые бү удааруулаял гэжэ һануулха байнабди.

Манай республикада Азиин олон янзын оронуудһаа бэлиг шадабаряа харуулхаа бүжэгшэд, хүгжэмшэд, бусад уран бэлигтэн ерэдэг болоһониинь һайшаалтай.

«АЛТАН СЭСЭГ» АНСА[МБЛЬ]

Мэнэ һаяхан Хитадай Арадай Республикын Ляонин провинциин Шеньян хотоһоо «Цигунай алтан сэсэг» гэжэ нэршэһэн ансамбль тон онсо янзын, тусгаар һонирхомоор шэнжэтэй номернуудые дурадхажа, Улаан-Үдын харагшадые одоо ехээр һонирхуулба.

«Цигун» искусство хадаа урда эртэ үе сагһаа хойшо хитад зоной мүнөө болотор абажа ябаһан хуушанай уран шадабариин, уран бэлигэй үзэгдэл мүн. Энэ бэлиг шадабарида һурахын тула хитадай мүргэлэй байшангуудта олон жэлэй туршада тусхай һургуули гарадаг байһан юм. Цигун искусство хүнэй бэеын махабадай мүн доторой сэдьхэлэй байдалай тэнсүүриез олоходо, гүйсэд һайнаар бэелүүлэгдэхэ аргатай ха.

Хитад орндо цигунай болон ушу хоёрой янза бүриин һургуулинууд мүргэлэй газарнуудта нээгдэнхэй. Тэрэ искусство үеһөө үе дамжан, хүгжэн ерэһэниинь гайхалгүй.

Улаан-Үдэдэ һүүлшынгээ концерт тэдэнэр түмэр замшадай соёлой байшанда харуулба. Хитадай артист-спортсменүүдэй уран бэлиг хаража һуухада, хүнэй бодолдо орошогүй үйлэ хэрэгүүд болоно.

Түрүүшын номерые уласхоорондын классай мастер артист-спортсмен Пун Ли-Е гүйсэдхэбэ. Тэрэнэй толгойгоо хирпиисээр сохиходонь, хирпиисэ бута һурэшэнэ. Хоёрдохи номерто Ван Ху-Эй басаган хоёр стулэй арануудай хоорондо үлгэгдэһэн ёһотойл нимгэхэн саарһан дээрэ аалихан гаража зогсоходонь, тэрэнь хахарнагүйл даа. Һүүлдэнь саарһаяа бэлэхэнээр шуулажа хаяна.

Энэ уран бэлигтэй басаган үшөө нэгэ номер харуулжа гайхуулба. «Үдэрэй элшын» гэгдэдэг люминесцентнэ ута гонзогор лаампын дээрэ сахаригуудта үлгөөтэй байхадань, хоёр гараараа аһалдан бариад, дорохи стулаа абахадань, тэрэ гонзогор лаампань даагаад байха юм.

Удаань Дэн Ба-Юй артист-спортсмендэ нүгөөдэ артист Чуан Вань-Жу ассистент боложо, хурса һэлмэ хоолойдонь бариад түлхихэдэнь, тэрэ һэлмэнь нугаршаха юм. Һэлмын хурса үзүүрые гэршэлжэ, һүүлдэнь Вань-Жу модо таһа сабшажархина.

Чжань Дзюнь-Хай артист хүдэр түмэр утаһаар хүзүүгээ дүрбэ дахин оройжо бэлигээ харуулба. Ондоо хүнэй барихада, тэрэ утаһаниинь нугархааршье бэшэ шэнги.

Уласхоорондын мастер Ли Дунь-Бинь басаган бутарһан обоо хүбөө шэл дээрэ нюсэгэн хүлөөрөө хатар гүйсэдхэбэ. Энэ номероо бэлдэхэдээ, бэе махабадаа зэһэжэ, сээжээрээ амилан, элдэб янзын упражнени хэхэ юм.

Бэлиг шадабари ехэтэй Чао Цзи-Е артист басаганай хоёр хурса һэлмын үзүүр дээрэ нюсэгэн хүлөөрөө ябахадань, зал соо һууһан хүнүүд абяа шэмээгүй болошоод байгаа һэн.

Дэн Бао-Юи артист-спортсмен бүришье ехэ шадабаритай ха. Тэрэ өөдөө хараад ендэр дээрэ хэбтэнэ. Сээжэ дээрэнь томо гэгшын шулуу табяад, балта алхаар наншахадань, шулууниинь бута һурэшэнэ. Һүүлдэнь тэрэл артист

«ДАЯН»

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь октябриин 17, 18-най номернуудта).

УПР 9. Тэгшэхэн забилан һуужа, хоёр гараараа бүдүүн гуяын газаа болон зосоо тала эльбэн нугалха хүдэлгөөниие үглөө бүри долооһоо арба удаа хэбэл, хүлэй булшан шангаруулха, һүүжэ, бүдүүн гуя, самяар таталдан үбдэхэ ушарые эмшэлхэдэ туһатай байна.

УПР. 10. Хоёр хүлөө багаханаар алсайлган зогсожо, нюргаяа бухылгэн хоёр гараа газарта хүргэжэ гэдэһээ хобшиилгохо. Энэ болбол эмэ барасай зулзагаяа тэжээхэ гэжэ бөөлжэжэ байгаа дүрэтэй адлирхуу байха юм. Эмэ барас бамбараа тэжээхэдээ, бусад газарта эдеэ эдижэ ерээд, тэрээнээ бөөлжэжэ үгэдэг шуу.

УПР. 11. Иимэ һуудалые үнэгэнэй юумэ барихаяа байһан шуу гээд нэрлэнэ: үнэгэн амитаниие барижа эдихэдээ, дүрбэн мүсөөрөө бохиижо, эльгээрээ мүлхидэг юм. Хүн энэ дүрөөрнь һуужа, хүдэлгөөниие

9 10 11

Спорт — Спорт — Спорт

Футбол

ҺҮҮЛШЫН УУЛЗАЛГАНУУДАЙ УРДА ТЭЭ

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда ээлжээтэ уулзалганууд үнгэргэгдэһөөр. Энэ бүлэгтэ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоноһоо наададаг командануud байгша ондо үшөө хэдэ хэдэн уулзалга үнгэргэхэнь үлэбэ.

Командануудай дундаһаа Петропавловск-Камчатскын «Вулкан», Урда Сахалинай «Сахалин», Владивостогой «Луч», Шэтын «Локомотивай» футболистнууд байгша ондо хэзээ хэзээнэйхиһээ шадамар бэрхээр наадажа ябана. Эндэ хэдэн наадаһай урда тээ мүрысөөнэй таблицада гурбадахи һуури эзэлжэ ябаһан «Вулканай» футболистнууд «Чкаловец», «Торпедо» командануудые 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүһэн, «Металлургтай» 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн юм. Тиигэжэ эдэнэр гурбан уулзалгаһаа табан очко абажа гарахадаа, мүрысөөнэй таблица толгойлбо ха юм. Мүн «Сахалинай» футболистнууд эрхимлэгшэдтэй адлирхуу байдалтай болоһоншье һаа, тэнсэһэн наадаһиинь олон болоһон байха юм. Эдэнэр «Прогресс», «Торпедо» командануудые илаһан байгаа.

Манай «Сэлэнгэ» командын футболистнууд өөһэдынгөө стадион дээрэ Новосибирскын «Чкаловец», Ленинец-Кузнецкын «Шахтер» командануудые 2:0, 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүһэн һаа, удаадахи уулзалгадаа Томскын футболистнуудые шүүжэ яда ядаһаар, тэнсэһэн байгаа. Табан очко өөртөө нэмэһэн «Сэлэнгын» футболистнууд мүрысөөнэй таблицада эзэлһэн доогуурхи һууриһаа ойро зуурахан ходорбо гэшэ. Зүгөөр энээнэй удаа Рубцовскын «Торпедо», Новокузнецкын «Металлург», Бийскын «Прогресс» командануудтай ээлжээтэ уулзалгаяа үнгэргэхөөр ошоһон байна. Энээнэйнгээ удаа байгша онойнгоо һүүлшын гурбан уулзалга өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэхэ юм. Айлшаар манайда Комсомольск-на-Амуре хотын «Амур», Шэтын «Локомотив», Хабаровскын СКА командануud ерэхэ юм.

Октябриин 20-до «Амур» командатай наадаха болоно.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица толилогдобо.

Командануud	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Вулкан» П-Камчатский	22	14	6	2	31—12	34
«Сахалин» Ю-Сахалинск	23	12	9	2	28—13	33
«Луч» Владивосток	23	9	12	2	27—10	30
«Локомотив» Шэтэ	22	13	3	6	43—23	29
СКА Хабаровск	22	11	5	6	38—18	27
«Амур» К-на-Амуре	22	12	2	8	27—23	26
«Томь» Томск	23	10	4	9	18—16	24
«Ангара» Ангарск	21	9	6	6	25—23	24
«Автомобилист» Кр-к.	22	9	6	7	23—20	24
«Металлург» Н-Кузнецк	22	7	8	7	21—22	22
«Сэлэнгэ» Улаан-Үдэ	22	5	6	11	17—31	16
«Торпедо» Рубцовск	22	6	3	13	23—32	15
«Чкаловец» Н-Сиб.	23	4	5	14	19—36	13
«Прогресс» Бийск	22	2	9	11	16—28	13
«Шахтер» Л-Кузн.	23	1	2	20	11—56	4

«Спортлотогой» тиражай дүнгүүд

«45-һаа 6-еһь тааха» ба «36-һаа 5-еһь тааха» «Спортлотонуудай» 36-дахи тиражай дүнгүүд:

«45-һаа 6-еһь тааха»: 5—дүрэ буляалдалгын барилдаан, 15—байдаркаар ба каноэгээр һэлюурдэлгэ, 17—конькигаар һолжорелго, 20—далбаатата спорт, 30—хүндэ атлетикэ, 42—теннис.

«36-һаа 5-еһь тааха»: 4—бокс, 9—велоспорт, 20—далбаатата спорт, 22—уһа руу һүрэлтэ, 26—спортын мүнөөнэй табан зүйл.

ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй Тогтоолнууд газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба.

Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнуудай таряа хуряалгаяа амжалтатайгаар бэелүүлһэн тухай мэдээсэл номерой нэгэдэхи хуудаһанда барлагдаба.

Байгша оной октябриин 17-до Буряадай КПСС-эй республиканска комитедэй бюрогой ээлжээтэ заседани боложо үнгэрбэ. Энэ заседани дээрэһээ бэшэгдэһэн тоосоон уншагшадай һонорто үгтэбэ.

Улаан-Үдын авиационно нэгэдэлэй партийна организациин конференци дээрэһээ журналист Александр Гомбоевой тоосоон номерой хоёрдохи хуудаһанай нээлтэ дээрэ барлагдаба.

Заиграево поселогто 5 жэлэй туршада баригдажа байгаа котельниин шанар тухай журналист Гуровай шүүмжэлхы статья уншагшадай һонорто байха.

Номерой гурбадахи хуудаһанда «Байгал» журнал — манай айлшанай» материалнууд барлагдаба.

Журналист Александр Ефремовэй «Сэхыень хэлэхэдэ...» гэжэ гаршагтай статья номерто байха.

Кино, театрнуудта

«ДРУЖБА»
Новые сказки Шахерезады (2 серия)—в 10, Шина—королева джунглей (ЖЕНЩИНА-ТАРЗАН) —в 11-40, 13-50, 16, 18-10, 20-30.

«РОДИНА»
Киноклуб «Поклонники Х музы, худ. фильм Человек с бульвара Капуцинов—в , 16-30. Крот и медицина—в 10, Танцор Диско (2 серии)—в 11-20, 18-10, Танцуй, танцуй (2 серии) —в 14, 20-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал—Так жить нельзя (2 серии)—в 9-30, 11-40, 14. 16-20, 18-40, 20-50. Зеленый зал —Великолепная семерка—в 10. 12-40, 15-10, 17-40, 20-10.

«ОКТЯБРЬ»
Иван Васильевич меняет профессию—в 15, Друг в непогоду—в 13-20, 21-20, Знахарь (2 серии)—в 11, 16-30, 19.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Календаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана [в республи]канской типографией издата Бурятской АС[СР]. [Ко]рректор 2-40-45. Заказ № 241.